

Marku se întinse din nou pe pat. Cine știe de ce, era convins că, pentru a se putea concentra asupra celei mai miste-rioase povești din istoria omenirii, trebuia să-și anihileze propriul trup, să iasă din el.

În vreme ce traversa intersecția, lui Marku Gurabardhi îi atrase atenția un grup de oameni care se tot îmbulzeau pe trotuarul din dreapta. Poate că și-ar fi continuat drumul, dacă nu ar fi auzit cuvântul „șarpe”, pronunțat mai mult cu uimire, decât cu teamă.

Șarpe, pe vremea asta? se întrebă el și se întoarse să vadă ce se întâmplă. Aceeași întrebare și-o puseseră, probabil, și cei-lalți trecători curioși. Șarpe, într-adevăr, spuneau ei, după care se retrăgeau pentru a face loc și altora să vadă. Ceea ce nu se știa era dacă jivina e vie sau moartă.

Încă din primul moment, Marku a înțeles că șarpele nu era nici viu și nici mort, ci doar înghețat. Cei doi copii, care cine știe cum scose-seră jivina din pământ, priveau mândri spre grupul de curioși din stradă parcă pentru a le arăta că șarpele era al lor, atingându-l apoi din când în când cu bățul. După fiecare atingere, oamenii faceau un pas înapoi, deși unul dintre ei repeta întruna: nu vă fie frică, șarpele înghețat nu poate să muște și, chiar dacă ar putea, nu-i nici un pericol, are veninul subțire ca apa-

Un bărbat cu pălărie căuta din priviri pe cineva, pentru a-și vărsa năduful. Meri-tăm să ni se întâmple așa ceva, spunea el. Mentalitate mai înapoiată ca a noastră n-ai să găsești la nimeni. Vine unul și, în loc să facă o treabă serioasă, se pune și răscolește pământul dis-de-dimineată, ca să scoată de acolo, ce ? Un șarpe. Ce fel de creier au ăștia, oameni buni? Să fi fost vorba despre vreo vază sau vreun vas din ăla vechi de bronz, așa cum se întâmplă peste tot în lume, n-ar fi mișcat un deget, dar pentru scârboșenii ca asta nu ne întrece nimeni.

Alți doi inși se întrebau ce ar fi trebuit făcut cu șarpele, Să-l bage din nou în gaura de unde fusese scos, să apuce și el primăvara, așa cum lăsase Dumnezeu, sau să-l pună lângă sobă să se dezghețe, dar, atenție, cu cea mai mare grijă.

Mă, voi sunteți întregi la minte sau nu? interveni un al treilea. Am înghețat de frig toată iarna și nu i-a păsat nimă-nui, iar acum ne stoarcem creierii cum să încălzim un șarpe?

S-a stricat lumea de tot, zise o bătrână. Așa ceva, să scoți un șarpe înghețat din pământ, n-am văzut de când sunt eu.

Marku ae întoarse să plece. Să fi fost Zefin locul hii, ar căuta cu siguranță vreo legătură obscură între șarpele înghețat și ceea ce se petrecea în jur. Cu două săptămâni în urmă, în vreme ce discutau despre schimbările de climă și natura umană, Zef îi spusese că toate aceste ciudățenii îi aminteau de povestea fetei măritate cu un șarpe. Chipurile acestea, care azi ți se înfățișează sub o mască, iar mâine sub alta, ca și când ar fi actori pe scenă, nu prevestesc nimic bun, urmase Zefgînditor.

Marku simți un ușor sentiment de vino-văție. Trecuseră două săptămâni de când nu-

Și-l închipui din nou pe curierul morții,
căutînd prin beznă casa cuiva.

Contracapitolul al doilea

Într-o noapte întunecoasă, la poarta unui om obișnuit bate trimisul morții. La întrebarea celui dinăuntru „Cine e?”, el răspunde ca de obicei: „Deschide, sunt mesagerul morții”. Dar omul strigă din casă: „Întoarce-te de unde ai venit, n-am treabă cu tine”.

Trimisul face o grimasă. Își închipuie că omul acela l-a luat drept altcineva. Drept portărel sau perceptor. Deși nu are nimic de-a face cu judecătoria, iar taxele și le-a plătit. Trimisul este obligat să mai bată o dată și să repete anunțul cunoscut, dar, spre uimirea lui, din casă vine același răspuns: întoarce-te înapoi, n-am treabă cu tine.

Mesagerul încremenește în loc. Este pentru prima oară când i se întâmplă așa ceva. Înainte de a mai bate o dată în poartă, scoate din geantă condamnarea, verifică numele destinatarului, ora, ba chiar și clipa când trebuie să intre în vigoare (și a trecut, între timp, ceva vreme de când omul trebuia să-și fi dat duhul, deși, uite, el încă mai respiră) și, supărat de data asta de-a binelea, bate în poartă pentru a treia oară.

Din casă, nici un răspuns. Apoi ușa se deschide brusc și omul apare în prag. Cuvintele lui sunt enigmatice, ciudate: Du-te și spune-i stăpânei tale, Moartea, că eu nu-i recunosc puterea.

Și-i arată ceva... Ceva ce nu se știe nici pînă astăzi ce a fost sau cum arăta. Un obiect amintind de un medalion? Sau o cifră secretă, un semn, un cod bancar, însemnul unei secte, al unui club, o viză pentru străinătate?

Văzînd semnul acela, trimisul se holbează la el, încremenește, nu știe ce să spună. Deși nu l-a mai văzut pînă atunci, îl știe și i se supune. El nu este decît un slujbaș mărunț, care nu are altă împuțernicire decît cea cunoscută: să strîngă sufletele. Nici prin cap nu-i trece să se întrebe de ce i s-a dat unui mort semnul acela. Între timp, deși este pentru prima oară când i se întâmplă, în mii și mii de ani, un asemenea lucru, consideră că este nevoie să raporteze mai sus.

Așadar, slujbașul hotărăște să-și anunțe superiorul. Indecis, acesta se sfătuiește cu un alt șef, desigur, mai mare în grad,

înainte ca, împreună, să cuteze să-l trezească din somn pe Erebus, ministrul morții.

Acestuia din urmă nici nu-i vine să-și creadă urechilor. Sunteți întregi la cap? urlă la ei.

Gata, s-a umplut paharul, spune apoi și decide pe loc să-l scoale din somn pe șeful cel mare, pe Hades.

Se știe că un asemenea lucru nu e o bagatelă. Sunt șase mii de ani de când Hades nu a mai fost deranjat. Lucru cu atâtmai greu de făcut acum, când zeul s-a însurat cu frumoasa Persefona. Toate acestea îi trec fulgerător prin cap lui Erebus, și totuși nu ezită nici o clipă. În taină, cum numai el știe, îl trezește pe marele stăpân.

Cuvintele lui Hades, venite de departe, sunt mai mult sau mai puțin cele pe care ministrul morții le-a adresat celor doi. Erebus, ești întreg la cap sau ai înne-bunit ?

Și Erebus este obligat să-i repete, punct cu punct, totul. Se lasă o liniște adâncă, timp în care Erebus își imaginează cu tristețe ochii fără viață ai stăpânului. Vino imediat la mine, îi poruncește acesta.

Iar când Erebus ajunge, întregul staff al morții este acolo. Chipurile lor sunt mai încruntate ca de obicei. Găurile negre

73

de pe obrazul lui Hades redau mai bine decât o mie de ochi grozăvia celor întâmplate. Iar vorbele lui trăgănate se potrivesc uluitor cu expresia feței. S-a petrecut lucrul cel mai grav care se poate imagina, cel mai teribil. După milioane și milioane de ani, pentru prima oară, Moartea este lovită chiar în esența ei. În urma acestui atac, dacă nu se iau măsuri, ea nu-și va mai reveni niciodată. Și, împreună

cu ea, se va clătina întreaga alcătuire a universului.

Marele zeu ascultă, apoi, părerile celorlalți, în același ton, dacă nu chiar și mai pesimiste, după care poruncește: pregătiți-mi careta.

În caretă, despicînd cerul și pământul, Hades zboară către Olimp, la zeul zeilor, la Zeus.

Ce se întâmplă acolo, cum îl scoală din somnul lui regn-sc, lucru pe care nimeni n-a cutezat să-l mai facă, ce cuvințe schimbă ei, cum strigă, cum șoptesc, cum își prefac vocile și cum încep să rînduiască vorbele pe dos, pentru a nu-i înțelege ceilalți, acestea sunt lucruri pe care nimeni, nîcîcînd nu le va afla.

Și iată că încep să se aprindă luminile la ferestrele zeilor, iar caretele lor aleargă

într-un du-te-vino continuu. Sunt treziți pe
rînd anchetatorii, anchetatorii sub
acoperire, supraveghetorii anchetatori-lor,
supraveghetorii supraveghetorilor și,

imediat după aceștia, tumătorii, turnătorii epileptici, delatorii dintr-o mie într-o mie de ani, informatorii inutili, informato-rii-falși-orbi, cei care amenințaseră că se sinucid dacă nu sunt lăsați să toarne, apoi „ciripitorii”, purtătorii de vorbe, mirosi-torii, cititorii în bobi ete., ete. În vremea asta se deschid arhivele, sunt puși la cazne oameni și zei, se sapă, cine știe din ce motiv, o groapă chiar în mijlocul Olimpului, este îngropat un stâlp, se fac, unele în premieră, altele pentru ultima oară, tot felul de gesturi inutile și așa mai departe.

Vine o clipă când toți au impresia că timpul, stînd pe loc, va da pe de lături. Mulți dintre zei își pierd judecata, stau turcește în vârful acoperișului și așteaptă. Pentru că, se pare, timpul nu mai există, nimeni nu știe cît va dura coșmarul acesta. După aceea, încercînd să afle cînd s-a auzit strigătul „a fost găsit vinovatul”, nimeni nu va putea preciza dacă a fost dimineața în zori sau seara târziu.

Încătușat, cu ochii umflați de bătaie, criminalul este trăsat chiar prin mijlocul Olimpului. Curioșii aleargă să-l vadă. De peste tot, oamenii urlă: Tantal a produs toată harababura asta?

Privesc apoi spre închisoarea centrală, unde, se spune, chiar Zeus îl va ancheta pe vinovat. Fiecare încearcă să-și imagineze cum vor suna întrebările lui: cum

75

ai reușit s-o faci, cine te-a ajutat, cum ai dus-o pe pământ?

Dar, tocmai în acest punct, se face întu-neric. Nimeni nu știe ce întrebări s-au pus și nici alte amănunte, așa cum nimeni nu va afla vreodată ce s-a întîmplat și cum au revenit toate mai apoi la normal.

A doua zi dimineată, Olimpul pare anesteziat. După o absență de cine știe cît timp, dimineata s-a înstăpănit cu greu peste lume. Ici-colo mai sunt încă pete de întu-neric, pe care măturătorii încearcă să le strîngă, așa cum strîngi gunoaiele din ogradă. Zvonurile despre nemurire bîntuie peste tot. Unii și-o imaginează ca pe o mulțime de steluțe lipite de trup, alții, ca pe un ceas ale cărui limbi stau înțepenite în loc, iar cei din urmă, majoritatea, și-o închipuie ca fiind cheia unei porți miste-rioase. Dar asta nu durează prea mult. Încă înainte de amiază, zvonurile înce-tează. Prin taverne se spune că Tantal, înainte de a fi furat nemurirea, fusese un om grozav de lacom. Lăcomia îl împinsese

și la crimă, deși despre asta se păstra încă tăcerea.

Zilele trec, iar zvonurile, în loc să se stingă, mai rău se înmulțesc. Și țintesc atâtea sus, încât se dă chiar și un decret care le interzice. Sunt interzise amintirile lui Hades, ba chiar și jurnalul tinerei sale soții, Persefona, ca fiind mult prea amănunțit. Jnsuși cuvântul „nemurire” este interzis.

Unul dintre consilierii lui Zeus este de părere că, mai importantă decât interzicerea acestui cuvînt, este demonetizarea lui. După unele ezitări, această idee este considerată bună. Vor fi declarați nemuritori unii dintre aceia care pînă acum și-au câștigat o oarecare notorietate: poeții, sculptorii, generalii, ba chiar și prostituatele cele mai faimoase.

Vestea se răspîndește cu repeziciune. Recunoștința pentru acest dar al zeilor este înduioșătoare. Iar zeii, ori de cîte ori aruncă o privire în jos, spre lumea oamenilor, abia se abțin să nu izbucnească în răs. Credeați că ați ajuns chiar nemuritori, naivilor ? Dar, din rațiuni superioare, trebuie să-și ascundă ironia. În jocul acesta este admis oricine poate ajuta la ascunderea marelui secret al universului. Deși sunt zei, cugetul li se tulbură și lor în clipa în care se întreabă unde ar putea fi poarta prin care se iese din moarte. Nu există o asemenea poartă, îi contrazic zeii mai bătrâni. E o erezie. Chiar și Tantal, luat la întrebări și torturat, nu a dat un răspuns clar la această dilemă. A acționat probabil ca un somnambul, influențat de o idee străină, venită, cum s-ar părea, dintr-un alt univers. o idee rătăcită, poate, care, așa cum a ajuns aici din întîmplare, tot așa a și dispărut, nedorită, căutîndu-și propria lume.

77

o sută de mii de ani, două sute de mii, poate chiar o jumătate de milion după aceea, Marku Gurabardhi, cu mâinile la ceafa, încerca să-și imagineze întrebările ce-i fuscseră puse lui Tantal. Au fost probabil asemănătoare celor ce vor fi puse bandiților care jefuiseră banca din B., deși nici o crimă de pe lumea aceasta nu seamănă cu fapta lui Tantal.

Marku își imaginează clădirea banală, cu două etaje, a secției de poliție din B. și-și mușcă buzele. Și totuși, cîteva întrebări nu-i dădeau pace: cine v-a arătat cum se intră în bancă, cum ați spart seiful, știați ce este înăuntru, unde ați ascuns banii, diamantele... stelutele nemuririi?

Capitolul al treilea

Fata își schimbase din nou coafura și totuși avea pe chip un aer melancolic, care contrasta cu felul în care își pieptănase părul. Cu o altă ocazie, ea ar fi strălucit toată, s-ar fi învârtit pe vârfuri ca o balerină și l-ar fi întrebat: hei, înă placi așa cum sunt acum?

Dar nu a făcut nimic din toate astea, de parcă ar fi uitat cu totul de noua ei coafură. Intrînd în atelier, se opri la ușă și, cu o preocupare care lui i se păru exagerată, privi broasca reparată de lăcătuș.

—Ți-ai schimbat încuietoarea? îl întrebă, fără să întoarcă privirea,

Marku îi răspunse cu un „da” apăsător. Vru apoi s-o întrebe „dar tu ce ai?”, însă își aminti că, în situații de criză apărute adesea din nimic, o asemenea întrebare n-ar fi făcut altceva decît să pună paie pe foc.

— Ți-ai schimbat pieptănătura, îi zise.

Îți stă bine.

79

—Adevărat? Mulțumesc. El o îmbrățișă delicat, adulmecîndu-i cărlionții de pe ceafa.

— S-a deschis un coafor modern, spuse fata. Știi?

În afară de mirare, avea pe chip o paloare ușoară, iar deasupra pomeților, sub ochi, cearcăne de nesomn.

Marku o mîngăie din nou. Fata nu se opuse, dar nici nu se arătă prea dornică. În timp ce o strîngea în brațe, îi văzu cu coada ochiului puful fin ce începuse să-i crească la subsuoară.

Va să zică, s-a epilat cînd a fost la Tirana, își zise cu amărăciune. Palma îi lunecă pe coapse, îi simți chiloții fini sub rochie și uită de tot.

Fata încercă să-l îndepărteze.

— Nu, îi spuse în șoaptă.

Uite, așa se instalează răceala între doi oameni, se gîndi el.

— Ce e cu tine? Dar ea nu-i răspunse.

— Nu, repetă, dîndu-i mîna la o parte.

El simți cum i se urcă sîngele la cap.

—Nu te înțeleg, băigu. Dacă e ceva, spune-mi.

Fata respiră adănc.

—Nu știu dacă trebuie... să-ti spun. Lui îi păru rău că se grăbise să împingă discuția pînă în punctul acela. Simți dorința să-i strige: „Nu vreau să știu

nimic. Sunt teribil de stresat și fără asta", dar era deja târziu.

N-aș fi vrut să-ți spun, își închipui răspunsul ei. Dar, dacă insiști, nu pot să-ți mai ascund.

— De când te-ai întors de acolo, am simțit că ceva nu e în regulă, șopti el, fără s-o privească. Probabil că tu, la Tirana...

— Nu la Tirana. Aici.

Cu atît mai rău, își spuse Marku. Bănuia că nici coafura aceea nouă nu și-o făcuse pentru el... La urma urmei, orice poveste se termină într-o zi, încercă apoi să se consoleze singur.

— Totuși, cred că am dreptul să știu și eu ce se întîmplă.

Se mira și el de faptul că spunea altceva decît gîndea. În realitate, n-ar fi vrut să știe nimic.

— Desigur, zise fata. Deși nu-mi e ușor, o să încerc să-ți explic.

Dă-i bătaie, o îndemnă el în gînd.

Ucide-mă.

Se apropie cu pași șovăitori de măsuță și luă sticla de coniac. Paharul, ca și sticla, de altfel, era pătat cu vopsea galbenă și albastră. Cînd i-l întinse să bea, fata clătină din cap în semn că nu dorește și atunci el îl bău pînă la fund. În timpul acesta, fata începuse să vorbească, deși Marku se uita în altă parte. Nervos, privea spre fereastră, convins că, dacă simula dezinteresul, adevărul ar mai fi

81

putut întîrzia. Lucru care s-a și întîmplat, de altfel. Povestea fetei devenea tot mai dezlănătă. Vorbea despre atmosfera apă-sătoare din familia ei, despre răceala care-i cuprîndea pas cu pas, zi de zi, ca și cînd ar fi descris coborîrea iernii de pe înălțimi. Aha, facu într-un rînd în sinea sa Marku, convins că prinsese ceva. Auzi cuvintele „vechile obiceiuri” și-și închipui că fata vorbea despre o căsătorie tradițională. Adică, despre căsătoria ei. Fata negă totul imediat, cu o mișcare scurtă din cap. Era vorba despre ceva mult mai trist și mult mai grav. Totul era însă foarte tul-bure acum. Nici ea nu știa prea bine ce se petrece, deoarece se părea că ai ei îi ascund adevărul. Era așteptat să vină un unchi bătrîn...

El ar fi vrut s-o întrerupă: ce-i cu unchiul acesta ? De unde vine și de ce-l așteaptă toți așa, dar ea nu-l lăsă să vorbească.

— Mi-ai vorbit despre stresul cu care se trăia în anii dictaturii, spuse, cu voce la fel de ostenită. N-aș putea zice că este același lucru, și totuși ceea ce se petrece în casa noastră este la fel de apăsător.

El negă din cap, cu un gest nervos.

— Nu, zise tare. Este imposibil să mai

existe așa ceva. Nici vorbă.

Marku simți cum i se duce pe apa
sămbetei liniștea câștigată în ultimele

minute, de cînd aflate că gelozia lui nu-și avea rostul. Ultimele ei cuvinte arătau o nemerendă insultătoare în ceea ce-i povestise el despre anii comunismului.

Ar fi vrut să-i strige : spune-mi, totuși, despre ce e vorba? De unde vine acest stres? Boală incurabilă, crimă, amenin-

țan ?

În privirea fetei se văzu strădania de găsi cele mai potrivite cuvinte.

—Ai auzit ceva despre renașterea vechilor cutume? Întrebă după un minut de tăcere.

El răspunse cu un „da” ezitant. Apoi, pentru a-și sublinia și mai mult indecizia, adăugă că unele lucruri i-au mai ajuns la urechi, dar era convins că gazetarii mai exagerau și ei, mai cu seamă cei străini.

— Și eu mi-am închipuit asta, zise fata. El turnă din nou coniac în pahar.

— Renaște *ahmarrja*¹, se întoarce teribilul *kanun*², declamă el cu gesturi teatrale, printre hohote de răs. Minciuni

gazetărești.

—Așa crezi tu? făcu fata.

1. *Ahmarrja* (sau *haknurrja*, cu sinonimul *gjak-marrja*) - vendeta albaneză, război între fami-lii și clanuri în chestiuni de onoare (n. tr.).

2. *Kanun* - cod cutumiar străvechi, care regla viața socială la albanezii din zona muntoasă de nord (n. tr.).

83

—Da, zise Marku. Dar tu? Tu crezi altceva ?

Pe chipul ei apăru un zămbet amar.

— Nu știu ce să mai cred, spuse, nesi-gură. Totul este atîde vag.

Brusc, cine știe de ce, poate pentru că tristețea din ochii ei i se păru atîde misterioasă, lui i se făcu rușine că se enervase adineauri.

Îi mîngăie părul cu tandrețe, apoi o întrebă:

—Ai o problemă... acasă?

Pentru a o face să vorbească fu nevoit să repete întrebarea. Dar cuvintele ei erau din nou foarte vagi. Firește că despre asta era vorba. Fratele ei, Angjelin, stătea de zile întregi ca în transă. Iar ei nu-i spunea nimeni nimic. Și nici n-avea să afle ceva pînă la venirea unchiului din Shala.

— Și cu unchiul ăsta, ce-i ? o întrerupse Marku. Am vrut să te întreb mai înainte: de ce vine?

— Cum de ce ? El va lămuri totul.

—Aha... Acum pricep. Este cel care va clarifica dacă voi... adică familia ta este prinsă într-o asemenea poveste. A, da, mi-am amintit expresia tradițională: dacă familia ta are sînge de luat sau de dat.

Acum credea că știe de ce discuția aceea

înainta cu atâtea ezitări. Era, înainte de ,
toate, o problemă de terminologic. Trebuia
folosit vechiul limbaj, căzut de mult în

desuetudine, asemenea unui părău secăt, care nu-și mai recunoaște vechea albie. Liniștea se prelungea, iar el avu din nou impresia că aude un zgomot la geam. Numai că de data asta nu i se mai adresa lui, ci alteuiva.

— *Gjakmarrja* renăscută după o întrerupere de cincizeci de ani... Ca să fiu sincer, eu nu cred, zise Marku.

Avea un ton convingător. Intr-adevăr, nu credea. Se pare că era vorba doar de o tentativă, de o ultimă încercare de a scoate capul, cum se întâmpla cu toate lucrurile interzise de comuniști. Și asta n-o spunea doar pentru a o liniști pe ea. *Kanun-u* ar fi o ciudățenie la acest sfârșit de mileniu. El ar fi sucombat chiar și fără interdicția comunistă. Deși tocmai această interzi-cere brutală a dat naștere la toată teva-

tura de acum.

Fata îl asculta cu ochii măriți, în care, dintr-o clipă într-alta, te-ai fi așteptat să vezi lacrimi.

— Iubita mea, îi șopti el cu dragoste, sărutându-i părul. Și, în sinea sa: Beatrice a mea.

Ea, pe care și-o imaginase ca pe prințesa lui în aceste vremuri noi, nu reușise să ajungă la el.

Ușurată, fata începu să povestească din nou despre ceea ce se întâmpla în familia ei. Repetă de atâtea ori cuvântul „răceală”,

85

Încît Marku avu la un moment dat impresia că-l ia într-adevăr cu frig. Bău din nou coniac, iar fata acceptă de data asta să bea și ea. În vreme ce el îi mângăia genunchii și coapsele, cuvintele ei începură să se rărească pînă ce se transformară în geamăt. De data asta, gemetele ei erau mai altfel decît în alte dăți, sau cel puțin așa i se păru lui, pînă ce, la sfârșit, o auzi strigînd, cu un glas necunoscut, ca ieșit dintr-un gătlej străin.

În vreme ce se odihnea alături de ea, își închipui că, dacă cineva din birourile de jos ar fi tras cu urechea, și-ar fi putut închipui după strigătul acela că a sugrumat-o pe fată, și nu că a făcut dragoste cu ea.

Plecă din atelier la puțin timp în urma ei, dar, înainte de a ajunge la birou, se abătui pe la cafenea. Pe una dintre mese se aflau, ca de obicei, ziarele de dimineață, dar el nu avu răbdare să le răsfoiască pe toate.

— Avem noutăți ? îl întrebă pe barman, care-i adusese cafeaua.

— Nimic, răspunse celălalt. Se spune că noul șef al poliției a promis că într-o săptămână o să-i prindă pe tăliarii de la bancă, da' uite că zilele trec și nu se întâmplă nimic. Lumea zice că nu e lăsat să-și facă treaba. Iar el se plînge că n-are adjunct.

—Aha, deci n-are adjunct...

— Celelalte sunt banalitățile obișnuite. Se spune că, dis-de-dimineată, șeful opoziției i-a trimis unei cucoane de la Consiliul Europei un fax lung de vreo opt stânjeni. Îți imaginezi ? Opt stânjeni de fax, la ora cinci dimineța. Să mor eu dacă asta nu seamănă a hărțuire sexuală.

Marku răse.

— Dar despre *gjakmarrje*, e adevărat că a apărut din nou, sau sunt doar scameli gazetărești ?

Barmanul se strâmbă.

— Hm. Deplinde cum o iei. Un văr de-al meu care a venit de la Hoti mi-a povestit că în ultimele săptămâni acolo au fost două omoruri. Poate că...

— Poate că ce ?

— Dumnezeu știe dacă alea au fost într-adevăr omoruri rituale sau altceva. E o confuzie totală.

— Dar despre oameni închiși în casă de frica răzbunării ai auzit?

— Ceva-ceva am auzit eu. Dar toate astea sunt pure născociri. Stă unul în casă pentru că-l doare mijlocul și cică stă de teama răzbunării, cum scrie la *kanun*. (Răseră amândoi o vreme.) Nu știu cum să le spun la toate astea, urmă barmanul. o joacă de copii. Dacă s-ar găsi, într-adevăr, Cartea Sîngelui, cum se șoptește pe ici, pe colo, atunci, da, se schimbă treaba.

87

— Cartea Sîngelui ? Da, am auzit și eu de asta.

Dacă ar fi discutat cu altcineva, barmanul s-ar fi mirat de ignoranța lui, dar pictorul, deși venise de câțiva ani în B., era considerat încă un intrus.

— După cum oi fi auzit și tu, în cartea aia sunt scrise toate, continuă barmanul. Cine și-a plătit datoria de sînge și cine nu și-a plătit-o, cui i-a expirat termenul și tot așa. Sunt scriși acolo chiar și ăia care mai au de plătit o jumătate de dato-rie de sînge. Pe scurt, cu ea n-o mai poți întoarce, frate. Numai s-o găsească.

— Și unde ar putea să fie ? Întrebă Marku.

Celălalt ridică din umeri.

—Asta nu știe nimeni. Se zice că au căutat-o peste tot. Chiar și în arhiva secretă a statului au coborât după ea. Doar că nimeni nu știe unde e arhiva aia. Unii susțin că n-ar fi departe de aici, pe mun-telc vecin, dar eu, să fiu cinstit, nu cred. Sunt cel puțin trei ținuturi în Albania despre care se spune același lucru.

Marku ieși din cafenea ca și când ar fi fost drogat. De la o vreme îi făcea plăcere să se simtă așa. La intersecție, se opri să

vădă panourile cu anunțuri mortuare. Le citi încet, ca și când ar fi fost cine știe ce texte de filosofie. La un moment dat, clătină

88

speriat din cap. Avusese pentru o clipă impresia că zărise numele lui Zef.

La Casa de cultură era mare agitație. În biroul directorului tocmai instalau un calculator. Peste o săptămână, maximum două, trebuia să sosească o delegație de la Consiliul Europei. Despre jaful de la bancă nu se știa încă nimic. La secția de muzică se adunaseră câțiva la o cafea.

Aprinse și el o țigară și se tolăni pe scaun. Înainte de a deschide gura să întrebe ceva despre Cartea Sîngelui, își imaginează, involuntar, cam ce efect ar fi avut cuvintele lui: unul s-ar fi albit la față, altul ar fi holbat ochii de uimire ori ar fi strigat la el să tacă. Și totuși, n-avea nici o reținere să deschidă discuția.

Întreaga săptămână nu făcuse altceva decît să se gîndească la asta. Într-un rînd își spusese că vechea condică *agjakmarrjei* îl obsedează nepermis de mult, după care se liniștise singur gîndindu-se că obsesia aceea era firească de vreme ce avea legătură cu iubita lui. Doar că nu era sigur ce voia de fapt: să fie găsită sau să dispară pentru totdeauna Cartea aia. Cînd și cînd își închipuia că, dacă ar fi fost găsită, aveau să se întîmple o seamă de minuni:

vă frămîntați degeaba, nu avem nici noi și nici voi datorii de sînge.

Cînd îi spuse fetei toate acestea, ea dădu neîncrezătoare din cap. Memoria

89

bătrănilor satului e la fel de sigură ca și Cartea. Dacă unchiul ei va spune că familia trebuia să răzbune moartea cuiva, atunci totul e hotărât. El ar fi sosit pînă acum, dacă nu l-ar fi pus la pat o criză de gută. Dar și așa, trimisese vorbă: chiar și între patru scîndun, de venit tot va veni.

Usca-i-s-ar picioarele, îl sudui în sinea sa Marku și răsă. Era pentru prima oară în viața lui cînd blestema ca un om bătrîn.

Despre soarta Cărții, pînă la război, oamenii știau cam aceleași lucruri. Pentru perioada de după 1945, însă, fiecare avea informațiile lui. După ce comuniștii incendiaseră Cula din Orosh¹, unde Cartea fusese păstrată secole la rînd, zvonul că ea arsese împreună cu întreaga arhivă a prințului lăsase locul unui nou zvon: că s-ar fi aflat ascunsă undeva. Această variantă rămăsese și singura valabilă, mai ales după ce a devenit clar că comuniștii

nu se atinseseră de documentele arhivei. Dm contră, păstraseră pînă și vechile acte de proprietate, așa că n-ar fi avut nici un motiv să ardă registrul mortuar, considerat

1. Cula din Orosh - „centrul administrativ” al *gjakmarrjei*, locul în care se ținea evidența vendetei din zona muntoasă de nord a Albaniei. Cula era sub jurisdicția unui prinț, autoritatea supremă în respectarea *kanun-ulw*. (n. tr.).

90

de un jurnalist contemporan drept un adevărat „cadastru al morții”. Și, se știe, pentru comuniști proprietatea era mai peri-culoasă decît moartea.

Așa că toți cei care vorbeau în șoaptă despre Carte au ajuns unul după altul la concluzia că aceasta fusese ascunsă. Marea necunoscută era, însă, cine făcuse asta. Erau unii care credeau că registrul fusese dosit de către adversarii regimului comu-nist, așa cum fuseseră ascunse relicvele bisericii Shna Ndou, blazonul original al Dukagjinilor, o icoană a Sfintei Maria din secolul al XI-lea și altele asemenea, care ar fi trebuit oricîm păstrate. Alții cre-deau că înșiși comuniștii ar fi putut-o face. Oamenii noului regim au fost hotărâți încă de la început să stărpească vechile răn-duieli și, pentru asta, trebuia început chiar cu registrele *kanun-vAui*. Unii dintre susținătorii acestei variante merseseră și mai departe. Ei credeau că Securitatea ajunsese să se inspire din Carte pentru treburile ei murdare, ceea ce nici nu era greu de acceptat.

Au trecut anii și, împreună cu uitarea care a acoperit *kanun-ul*, oamenii au uitat și de Cartea Sîngelui. Chiar și discuțiile despre ea, din ce în ce mai rare și mai discrete, nu mai aveau nimic din ezitățile priinilor ani, erau mai așezate, iar uneori erau prilejuite de evenimente oficiale. Așa,

91

de pildă, se spunea că registrul, împreună cu un revolver de argint, fusese dăruit de regim liderului comuniștilor francezi, Thorez, cu ocazia vizitei pe care acesta o făcuse în Albania. Același lucru s-a spus în legătură cu Hrușciiov ori, la cîțiva ani după aceea, cu Strauss, pe vremea cînd se dorea o apropiere de Germania. S-ar fi putut crede că regimul comunist n-ar fi vrut altceva decît să expedieze undeva, „afară”, teribila Carte.

După răsturnarea dictaturii, după cum era și de așteptat, presa a reluat, alături de referirile la *kanun*, și povestea Cărții. Au fost trecute în revistă toate vechile

ipoteze, la care s-au adăugat variante noi, unele dintre ele de-a dreptul nebunești, așa cum e și presa însăși. În Carte este tot, scrisese cineva, soarta noastră, verdictul final. Iar altul îi răspundea: du-te mai bine și vezi unde-i dosarul tău, deșteptule, ca să-ți afli propria soartă. Chiar și stilul zvonurilor era altul în Capitală. Se mai spunea că însuși Comitetul Helsinki se interesase de soarta registrului. Iar alții nu pregetau să susțină ca în spatele acestei cereri era chiar Tribunalul Internațional de la Haga. Și de ce să-l fi cerut, după capul tău, chiar Tribunalul de la Haga? Ce măntrebi pe mine? Din motive de genocid, pentru că acum cuvântul ăsta e la modă. Genocid ? Cine și împotriva

cui? Gata, nu mă mai bate la cap. De unde să știu eu ce-i cu genocidul ăsta! Uf, asta ne mai trebuia acum!

Așa se comenta în Capitală. În B., însă, lucrurile stăteau altfel.

Era o după-amiază mohorătă, cum se întâmplă de obicei la trecerea dintr-un anotimp într-altul, cum era acum, la sfârșitul lui august. De departe, vocea cuiva care cânta un cântec trist sporea senzația aceea de cenușiu.

Marku își privi ceasul. Poate că meșterul terminase de instalat ușa cea nouă. Se îmbracă și o porni spre atelier.

Pe stradă nu era nimeni. Cântecul se auzea mai aproape. Acum se puteau înțelege și cuvintele.

Foaie verde solz de pește Inimioara mea jelește...

O, Doamne, ce cântec idiot, își zise. îi trebui un minut să înțeleagă și celelalte versuri,

Nimeni nu mă ostoiește, Mîndra nu mă mai iubeștece!

Era greu de găsit un cântec mai potrivit cu după-amiaza aceea de duminică decît acesta. Grăbi pașii pentru a nu-l mai auzi, dar tocmai în momentul în care lălăiala

93

părea să se fi sfîrșit, vocea necunoscutului reluă ultimul vers cu și mai multă forță:

Mîndra nu mă mai iubeștece!

Așa. ne lăsăm înghițiți cu totul de provincialism, își spuse. Cu toate acestea, nu reuși minute în șir să-și scoată din cap versurile acelea stupide.

Lăcătușul își făcuse treaba cum se cuvine. Ba chiar, lipise lîngă ușă un bilet pe care scria: „Atenție la vopsea!”.

Marku scoase cheia cea nouă, deschise ușa cu ea, apoi se învîrți o vreme prin odaie, ca pentru a se asigura că nu era nimic schimbat acolo. Meșterul îi spusese că, avînd o ușă blindată, ca aceea, oricine, chiar și un artist, s-ar simți în siguranță.

Rămase apoi o vreme cu ochii la nudul neterminat al fetei, după care, văzînd reproducerea după El Greco, și-l imaginea din nou pe Filip II bolnav, în chiliile de la Escorial. Ca orice rege, se gîndise și el probabil la siguranța ușilor mănăstirii.

Acum, spre uimirea lui, Marku nu numai că nu se simțea mai sigur, ci dimpo-trivă. 1 se facu somn. Era, se pare, singurul efect pe care-l avea asupra lui

noua ușă.

Se întinse pe pat, cu spatele la fereastră, pentru a evita lumina. Amurgul cădea cu repeziciune, un amurg oarecum ciudat, care, spre deosebire de alte dăți, era

invadat de lumina soarelui. Auzi tulbure, la început, ciocănitul în ușa al mesajului morții, apoi ceva mai clar... Se precipită să caute semnul nemuririi, fără să-și poată aminti defel unde îl pusese ultima oară. Batăile de afară deveniră tot mai puternice și doar atunci când el strigă „Nu!”, se făcu liniște.

Se trezi speriat de propriul strigăt. Privirea i se îndroptă singură mai întâi spre fereastră, apoi spre ușa. Ea a fost, probabil, cea care i-a provocat coșmarul de adineauri.

Acum ești în siguranță, îi zisese meșterul. Marku răsese atunci, fără să-i spună că urechea lui a înțeles „nemuritor” în loc de „siguranță”.

Sc uită din nou spre fereastră, unde lumina gălbuie a amurgului se topea într-un purpuriu trist de mantie regală.

Se ridică și-și reluă plimbarea de colo-colo prin atelier.

Când ieși din casă, în oraș se lăsase seara. Înainte de a intra în restaurant pentru cină, trecu prin fața blocului în care locuia Zef. Ferestrele apartamentului lui de la etajul al doilea erau tot întunecate.

Unde ești ? strigă în afundul sufletului Marku.

Străduindu-se să nu se gândească la nimic, își urmă drumul. Ce liniște, își

95

spuse, răbind pașii pentru a-și aprinde o țigară. Și totuși, i se păru că aude un vuiet. Se opri, iar zgomotul acela se auzi din nou. Nu era nici văjăit de vânt, și nici huietul pe care-l fac stâncile când se rostogolesc la vale. Era un vuiet profund, ca venit din tărâmul de dincolo. Se spune că huietul produs de Big-Bang se mai aude încă prin afundurile Spațiului. Poate că el e, își spuse Marku.

Capitolul al patrulea

Era suficient ca la una dintre cele cinci mese ale cafenelei din centru să se vorbească ceva mai tare ca de obicei, ca să-ți închipui că localul e plin ochi. În după-amiaza aceea erau ocupate două mese, dar gălăgia era atâtde mare încât, dacă ar fi intrat cineva în momentul acela în local, ar fi ezitat câteva clipe înainte de a se hotărî unde să se așeze.

O asemenea ezitare, dar din cu totul alte motive, avu și Marku, însă, când își dădu seama că grupurile de la mese n-aveau chef de el, se îndreptă spre bar, unde Cuf Kertolla stătea ca de obicei cu un pahar în față. Pe Marku îl lăsa rece toată cleveteala lor: că ar căuta, chipurile, cu orice preț singurătatea, că-și dă aere de Capitală, că-i fudul, ba chiar și onanist.

— Lua-v-ar dracu', zise printre dinți Cuf Kertolla, făcînd semn cu capul spre scandalagiii de la mese.

97

Marku se prefăcu că nu-l aude și ceru o cafea. Însă, oricît de indiferent ar fi fost, n-ar fi putut să nu tragă cu urechea la ceea ce se discuta în jur. La una dintre mese, cineva se întreba dacă noul șef al statului era sau nu șantajat de cel dinain-tea lui, ori dacă acesta din urmă se temusc de predecesorul său, de dictatorul care, slavă Domnului, nu mai era printre cei vii. La cealaltă masă se vorbea despre un oarecare luda, care era așteptat să vină de la Tirana sau chiar venise, incognito. Despre el se spune că ar fi turnat la Securitate o multime de scriitori cunoscuți, iar acum călătorea prin orașele ca asta, Dumnezeu știe de ce.

— Lua-v-ar dracu', spuse din nou Cuf Kertolla, întorcîndu-se de data aceasta spre Marku. Albanezi căcănari, care nu știu să vorbească decît despre șefi de state și politică internațională, da' izmenele lor rupte-n cur nu și le vād. Tu ce știi, o să se pună taxe?

Mîndru, se pare, de întrebarea lui atâtde pragmatică, Cuf Kertolla făcu o gri-masă extrem de expresivă.

— Habar n-am, răspunse pictorul.

— Se zice că albanezii, după ce au probat fel de fel de rupturi și dezbinări, adică, după ce s-au împărțit în comuniști și burghezi, în nordici și sudici, în creștini și

98

musulmani și naiba mai știe în cîte și mai cîte alea, acum cică se vor aduna în două partide mari: al celor înalți și al celor scunzi, Pe asta ai auzit-o?

— Nu, făcu Marku. Nici pomeneală.

— Așa e, ascultă-mă pe mine. Șeful celor înalți va fi regele, asta se știe. Iar ăia scunzi au unul de-o șchioapă, din sud. Oho, ce-o să mai fie!

Marku nu-l băgă în seamă nici de data asta. Sorbi cafeaua pînă la fund, plăti și ieși.

Pe stradă se zăreau primele semne ale toamnei. Pomii, după ce-și pierduseră o parte din frunze, păreau străini și amenințatori. În plus, îi aminteau de niște spânzurători.

Marku scutură din cap, așa cum facea ori de cîte ori voia să scape de gândurile care-l obsedau. Să auzi dis-de-dimineată, la cafea, o discuție despre luda e, cu siguranță, ceva ce te poate scoate din minți.

Aproape de Casa de cultură auzi pași grăbiți în urma sa. Era șeful sectorului de muzică.

— Te-am căutat la atelier, îi spuse, respirînd sacadat. M-a trimis directorul. După-amiază așteptăm o delegație.

— Serios ? Am fost să beau o cafea, zise Marku și răsă. Ai auzit de cele două partide, al înalților și al scunzilor?

99

— Nu, răspunse celălalt. Dar nu m-aș mira.

— Se mai vorbește și despre sosirea în oraș a unui fost turnător al Securității. Cică i se spune luda, ceea ce m-a cam mirat. Nu cred să existe așa un nume.

— Pe mine nici asta nu mă miră, zise șeful sectorului de muzică, oprindu-se. De ce m-aș mira, cînd ieri, socru-meu, pe care-l credeam om cu scaun la cap, a tot încercat să mă convingă că jaful de la bancă ar fi opera opoziției.

Răseră o vreme amîndoi. De cînd dispăruse Zef, lui Marku îi plăcea tot mai mult să stea în compania șefului de la muzică.

— Va să zică, vine și luda, zise acesta. Luda ne mai lipsește aici.

La Casa de cultură veselie era în toi. Cravata bleumarin a directorului fălăia melancolic.

— Delegația e din Spania ? întrebă Marku în șoaptă.

— Hm, poate. De fapt, este o delegație a Consiliului European, îi răspunse secrete-tara, așa că poate să aibă și spanioli.

Directorul dădea ultimele indicații. Străinii erau așteptați în jurul orei trei după-amiază. Pe la două și jumătate toată lumea trebuia să fie acolo. În

rest, fiecare știa ce are de făcut.

Delegatia a venit, într-adevăr, la ora trei. Erau doi germani și un olandez, împreună cu însoțitorul albanez. După ce băură o cafea la Casa de cultură, au cerut să vadă împrejurimile orașului. Voiau să vadă în special o mănăstire de maici, redeschisă după o jumătate de secol de când o închiseseră comuniștii, și câteva cule¹ de munte.

Directorul luă loc în mașina delegației, iar Marku și șeful sectorului de muzică, în vechiul „Gaz” ce aparținuse cândva miliției și care, după căderea regimului, fusese transferat Casei de cultură.

Drumul neasfaltat urca prin mărăciniș spre satele de munte. Întâlniră câteva cule de piatră și opriră lângă câteva dintre ele. Însoțitorul albanez, un tânăr înalt, cu o scurtă cadrilată și cu umărul drept mai lăsat față de stîngul, dădea explicații m limba germană. Departe, în ceață, se deslușeau cu greu Stâncile Blestemate. Din cauza promoroacei, părul blond al celor doi germani părea de-a dreptul alb. Șeful sectorului de muzică, rămas împreună cu Marku în urma grupului, își întorcea privirea când spre dreapta, când spre stînga, ca și cum ar fi căutat ceva.

1. Culă (alb. *kulle*) - locuință fortificată, specifică zonei de nord a Albaniei (n. tr.).

101

Lui Marku i se păru la un moment dat că aude un urlet îndepărtat de lup, dar nimeni nu-l băgă în seamă. E vântul, printre stânci, își zise. Încercă să-și închipuie cam din ce parte trebuia să coboare în oraș unchiul acela înspăimântător, despre care îi vorbise fata.

—Marku, fii atent, i se adresă șeful sectorului de muzică. Sunt sigur că pe aici, pe undeva, este drumul care coboară spre locul în care e ținută arhiva secretă a statului.

— Așa, ă ? facu Marku. Ceva am auzit eu, da' am crezut că sunt baliveme.

— Nu-s baliverne, zise celălalt. Poate că acum au mutat-o, dar în 1985, când a murit dictatorul¹, arhiva se mai afla încă aici.

Adevărul e că locul era cît se poate de potrivit pentru o ascunzătoare. Un prăvăliș la picioarele Stâncilor Blestemate, nici că se putea un ținut mai izolat ca acela.

— Peștera trebuie să se afle pe undeva, pe aici, de asta sunt sigur. Un văr de-al meu, care a lucrat la miliție, mi-a povestit ceva să te crucești, urmă șeful sectorului de muzică, încetinind pașii pentru a rămâne cît mai mult în urmă. Marku

1. Enver Hodja, conducătorul comunist al

Albaniei în perioada 1945-1985 (n. tr.).

îl fixa cu privirea. În aprilie optzeci și cinci, la câteva zile după moartea dictatorului, urmașul lui, ales doar cu o zi în urmă în fruntea statului, a făcut o vizită secretă în B.

— Extraordinar, făcu Marku, numai ochi și urechi.

— Asta chiar de atunci o știu. Omul a venit pe șest, cu doar două mașini, ca să nu bată la ochi.

— Ciudat, zise Marku.

— Da' stai să auzi una și mai și, spuse celălalt, încetîinind tot mai mult pașii, deși se aflau destul de departe de ceilalți. Micul grup de la Tirana a ajuns aici la ora zece seara și, fără să se oprească deloc în oraș, s-a dus direct la Arhivă. Acolo..., începu și nu se mulțumi doar să coboare tonul, ci se aplecă și la urechea lui Marku, acolo, noul președinte al Albaniei a căutat ceva pînă pe la trei dimineața.

— Formidabil, făcu Marku. Și ce s-a mai întîmplat?

— Tu ce crezi că a căutat ?

Marku ridică din umeri.

— Tocmai asta e misterul, continuă celăl-

lalt. Ce a căutat? întrebarea asta mi-am pus-o de zeci de ori, încă de pe atunci. Nimeni nu știe ce a căutat. După cum nu se știe nici dacă a găsit sau nu ceea ce căuta. Văru-meu, care a făcut parte din

103

micul grup de însoțitori din B., mi-a mai zis că, la ieșirea din ascunzătoare, omul părea extrem de afectat.

— Hei, băieți, îl auziră pe director, care îi chema la mașini. Grăbiți-vă, că plecăm. Părea nițeluș supărat pe ei că se îndepărtaseră și șușoteau, însă cei doi știau că șeful lor era atîtde fericit în compania străinilor, încît ei ar fi putut face orice, fără să se teamă că l-ar fi supărat.

— Tocmai vorbeam despre *kanun*, zise șeful sectorului de muzică, alăturîndu-se grupului.

— Așa, ă ? făcu directorul și-n ochii lui albaștri sclipi o luminiță blîndă. Numai asta îi interesează pe ei, acolo, zise și arată cu capul spre cei trei străini.

Marku și șeful sectorului de muzică știau că, ori de cîte ori străinii veniți în B. întrebau despre vechile cutume albaneze, directorul se simțea un pic dezamăgit. În schimb, abia aștepta ca discuția să devieze spre ultimele noutăți despre Internet, moneda comună sau orice altceva legat de Europa de mîine. Dar, spre uimirea lui, străinii nu numai că vorbeau despre astea

cu o lipsă de entuziasm evidentă, dar nici măcar nu-și ascundeau nerăbda-rea de a se întoarce la vechiul *kanun*. Cum vă explicați renașterea lui? Mai există

culele de veghe? Credeți că vechiul cod va reîntra în vigoare?

Mașinile opriră la mănăstirea de maici. Străinii fotografiară zidul și poarta, reparate de curînd. Marku avu impresia că aude din nou urletul acela de lup. Piciorul bolnav al unchiului, subsuorile fetei și bănuiala, extrem de vagă acum, că ea avusese o aventură în Capitală se învârtteau ca un carusel stricat în creierul lui.

Spre munte, șoseaua era impracticabilă. — Trebuie să ne întoarcem pînă nu se întuneacă, spuse directorul.

Privindu-l pe însoțitorul albanez, care se chinuia să intre în mașină, lui Marku îi trecu prin cap că luda, despre care se vorbea de multă vreme, ar putea fi chiar acela. Geaca în carouri a celui-lalt îi întărea bănuiala. Nu știa de ce, dar mereu i se păruse că unul care-și vinde aproapele trebuie să aibă o haină în carouri.

La întoarcere, mașinile se apropiară de stăncăriile de unde pomea poteca spre arhiva subterană. Cu obrazul lipit de geamul mașinii, Marku privea afară, căutînd drumeagul acela misterios. De la respirația lui geamul se aburise. Ce să fi căutat șeful statului prin pustietățile alea? Un raport, un dosar secret, poate chiar dosarul lui? Se spunea că dictatorul, pe

105

măsură ce îmbătrănea, ținea tot mai mult să-și șantajeze apropiații cu astfel de dosare. Și dacă pe alții îi încondeia mai mult sau mai puțin, pe succesorul său trebuia cu atît mai mult să-l aibă la mână.

Lui Marku i se păru că șeful sectorului de muzică tot la asta se gîndea.

— Nu-mi mai iese din cap ceea ce mi-ai spus despre arhivă, îi zise.

— Imi închipui, răspunse celălalt. Atunci cînd văru-meu mi-a povestit toate astea, nopți la rînd n-am mai avut somn gîndindu-mă la ele.

Cum să poți să mai și dormi ? se întrebă Marku. Întrebarea era cumplită, chinui-toare: ce căutase șeful statului, a doua zi după ce a fost numit în funcție, în arhiva secretă? Vreo crimă, vreo faptă îngrozi-toare care-i păta conștiința?

Luni de zile după vizita inopinată a președintelui, oamenii își puseseră aceeași întrebare: are sau n-are crime la activ noul șef al statului ? Cei care-i luau apă-rerea, pentru a-l disculpa oarecum, vor-beau despre dictatorul abia înmormăntat, despre ororile și crimele lui. Ceilalți îi contraziceau pe primii, argumentînd că nu puteai fi ales în

funcția aceea fără să ai ceva grav pe conștiință.

Marku făcea parte din tabăra aceasta. Crima este una dintre podoabele coroanei

liderilor comuniști, spunea și Gentian.

Fără ea, diadema lor își pierde

strălucirea.

Una după alta, mașinile se apropiau
de orașel. Amurgul care coborăse îți
dădea

senzația că în munți ninge.

**Marku se simțea extenuat. Prin
cap îi**

**vuia ceva aidoma unui refren
de mult uitat:**

**acolo, în munți, se află
secretul meu.**

Era, fără îndoială, un
fragment dintr-un basm, unul
dintre acelea de care nu-ți
amintești unde sau de la cine
le-ai auzit:

el, noul stăpân, trăia într-un
palat mare, în Capitală, dar
suhetul lui, puterea lui
secretă era zăvorăta într-un
sipet ascuns undeva, printre
munții cu vârful în nori.

Două zile mai târziu, împreună
cu șeful sectorului de muzică,
încerca să descopere locul în
care urma să se desfășoare o
întrevedere. Este un depozit,
care a fost folosit o vreme ca
sală de proiecție pentru filme
porno, îi spusec un prieten, la
telefon, șefului sectorului de
muzică. Acum proprietarul îl
închiria pentru diverse
adunări, printre care și cele ale
sectelor sau ale

partidelor politice mai mici.

— Numele străzilor au fost
printre cele
mai bulversate în ultima
vreme, îi explică șeful
sectorului de muzică lui
Marku. Ori de câte ori
Primăria își schimbă
culoarea politică, primul
lucru pe care-l face este

să schimbe denumirea străzilor. Aia de
dreapta au scos, de exemplu, tablita pe
care scria „Trei eroi” și au înlocuit-o cu
cea veche, „Fecioara neprihănită”, lucru
pe care-l fac și ai de stînga, cînd vin la

putere.

Câteva desene erotice de pe pereti îi convinseră că merg în direcția cea bună. Zăriră încă de departe poarta de fier, între-deschisă, a depozitului.

— Nu e nimic periculos ? întrebă Marku. Vreau să zic, nu trebuie invitație ca să intrăm înăuntru?

— Nici vorbă, răspunse celălalt. încercînd să nu atragă atenția asupra lor, se strecurară unul după altul într-o cameră lungă, din care fusese scoasă orice mobilă. La capătul ei, în spatele unei mese acoperite cu învelitoare vișinie, stăteau doi inși: un bătrân îmbrăcat ca țăranii de la munte și, alături, un bărbat cu pălărie și cu obrazul lucios, ca și cînd ar fi fost frumat în ceară. Omul părea foarte supă-rat, deși absența ridurilor de pe față făcea ca enervarea lui să m-i aibă de ce se prinde și să-i lunece de pe chip. Și totuși, iritarea se afla dispersată înjurul lui, pe mătasea vișinie de pe masă, care scliffea stins la cute și pe la colțuri.

— Știm cu toții, *kanun-li* este degradat. Întrebarea este cum să-i îndepărtăm

108

corpurile străine și să-l aducem la starea dinainte. Despre asta trebuie să vorbim noi acum, nu să batem câmpii.

—Kalașnikovul rusesc, strigă cineva din mijlocul mulțimii. Ăla e marele duș-

man al *kanun-vXvLi*,

Un cor de aprobări și de proteste îi însoțira cuvintele.

— Ridică-te și spune-ne pe ce te bazezi,

zise bărbatul cu pălărie.

Omul se ridică.

Acum, cînd toți se întorseseră să-l vadă pe cel care strigase, Marku putu să le studieze chipurile în voie. Gestul lor i se păru atîtde chinuitor, încît nu s-ar fi mirat să le audă trosnind găturile încor-date. Se cutremură. Pe fețele lor imobile, ce păreau chiar atunci scoase din formol, doar ochii licăreau ca jăratecul la adierea vântului.

— **Kalașnikovul msesc, ca tot ce vine**

de acolo, dăunează *kanun-ului*, zise vorbi-torul. Noi știm din moși strămoși: *kanun-vl* înseamnă o singură împușcătură, prima. Ai

apăsât o dată pe trăgaci și gata, e rân-dul celuiilalt să tragă. Cartușul al doilea iese din *kanun*, ca să nu mai spun de al treilea ori de al treizeci și treilea, câte poate trage o armă automată. Și astăzi, toți cei care se întorc la *kanun* folosesc kalașnikovul.

109

— Ai dreptate, omulc! strigă careva din sală.

Vorbitorul prinse curaj.

— Nici pumnalul, nici toporul, nici focul, nici fierul, nici piatra și nici otrava nu intră în *kanun*, urmă el. Nu poți să-ți îneci dușmanul, nici să-l sugrumi cu mâinile sau cu funia, iar de atentat cu bombă nici nu poate fi vorba.

—Așa e, pe cuvînt, se auzi din nou din sală.

— Și totuși, toate astea sunt folosite astăzi în numele *kanun-uîvii*. Nu trebuie să permitem așa ceva.

Parcă pentru a arăta că sunt de acord cu vorbitorul, cei prezenți începură să lovească în spătarele scaunelor.

— De unde au mai apărut și ăștia ? Cum s-or fi înțeles să se întâlnească aici? îi șopti Marku însoțitorului său.

— Dumnezeu știe, zise celălalt. Înainte de a ajunge, îi explicase că, din câte știa el, asemenea adunări, care semă-nau cu mitingurile politice de astăzi, se făceau înainte vreme ori de câte ori trebuia schimbat ceva în *kanun*. Dar întru-nirile acelea erau extrem de rare, o dată la o sută sau două de ani.

Marku simți brusc că aerul din piept îi prișosește. Era neliniștea care-l paraliza ori de câte ori se afla într-o situație de

110

excepție, pe care n-o realiza pe deplin. Adunarea aceea avusese încărcătura emoțională a evenimentelor care se produc o dată la câteva generații. Perioadele dintre ele făceau aceste întâmplări să pară înfri-coșătoare. La fel de teribil trebuie să fi fost atunci cînd se stabilise ca armeele albe să fie înlocuite cu cele de foc.

1 se dădu cuvîntul altuia. Omul cerea să se scrie o proclamație, care să fie citită de oameni călare pe la răspînth, ca odinioară.

După o jumătate de secol, cît stătuse înghețat, *kanun-ul* se trezea la viață. Dar, spre deosebire de trupurile scoase din gheață într-o stare perfectă, el avea stricăciuni ireparabile. Cam asta era ideea ultimului vorbitor. Iar cei prezenți aveau datoria nu numai să-i oblojească

rănilor, ci, mai mult, să nu permită agravarea lor.

La fel ca adineauri, participanții bătură și de această dată în spătarile scaunelor.

Brusc, Marku avu impresia că-l văzuse pe Zef. Era ceafa lui, ba chiar i se putea ghici și profilul, deși omul nu se întorsese deloc spre ei. Nu e posibil, își spuse pictorul. Mă înșeală ochii, cu siguranță.

Cleștele din jurul tâmpelilor, care îl împiedica să fie lucid ori de câte ori se gândea la Zef, îl făcu să geamă.

111

Ce-o fi făcut atâta vreme? Oare s-o fi schimbat?... Și-l imaginează în diverse ipostaze, ca și când ar fi avut în față o mulțime de radiografii ale lui. Patron de firmă, cap mafiot ? Sau, poate, traficant de carne vie ? Lungit alături de o femeie goală, pe așternuturi de mătase, ori chiar înecat, pe fundul mării?

Bubuitul spătarelor de lemn îl aduse la realitate. Prietenul său tocmai îi șoptea ceva la ureche. Întrunirea parcă n-avea de gând să se mai termine.

Se ridicară și ieșiră din sală la fel de discret ca și la venire. Afară se însera. Marku simți că orice vorbă ar fi fost acum de prisos, după tot ce se spusese acolo.

Se despărțiră la prima intersecție. Înainte de a merge la atelier, Marku se abătu pe strada Franciscanilor. La fereastra lui Zef, la etajul al doilea, era tot întuneric.

Își aprinse o țigară și încercă să nu se gândească la nimic.

Ușa atelierului scârțâi sinistru. O să tot facă așa, până ce se va fixa ca lumea, îl avertizase meșterul. Sub ea, zări un plic. Îl luă de jos și recunoscu pe el scrisul nervos al fetei. „Unchiu-meu a sosit azi. Încă nimic nu e clar. / love you.”

112

o bucată de vreme rămase cu petecul acela de hârtie în mână.

A venit unchiul de la munte, care va să zică. Și luda, îi trecu alene prin cap. Lucru-rile se precipitau.

In loc de contracapitol.

Febra

Există fel de fel de vimși. Celor mai mulți nu li se știe nici măcar numele. Creri că ai gripă și analizele spun că e lepră.

Marku avea febră. Când și când simțea că se rostogolește fără răgaz pe treptele lumii de dincolo. Cobora din ce în ce mai jos, ca și când s-ar fi aflat într-un ascensor, năvalnic, fără oprire, terifiant. Limpezirea imaginilor subpământene îl amețea: stra-turi de țitei fără suflet și remușcări, doliul surd al cărbunilor, cinismul diamantelor ce scliffeau, ici-colo, ca un surăs pierdut.

Contrariul acestui delir, căderea și liniștea de după ea, ca și când ar fi fost acoperit de un val de noroi negru ca moar-tea, era la fel de extenuant. În jur nu se simțea nici o mișcare, nimic nu se clintea din loc. Pasiunile vietii, dorințele, supără-rile, toate erau în afara lui. Așezate ca într-un ierbar, ori prinse cu bolduri ca

115

insectele, cu câte un număr scris sub ele, alături de denumirea latinească.

După-amiază, febra i-a mai scăzut nițel. Realiză lucrul acesta atunci când în creie-rul lui deveni clar cine erau cei care jefuiseră banca. Pe doi dintre ei, Paloka Kuqi și Cuf Kertolla, cel care tăia frunză la câini în cafenea, îi știa sigur. Așa se întâmplă mereu: îi cauți departe, în vreme ce ei sunt chiar alături, la masă, bîndu-și cafeaua împreună cu tine. Era prea obosit ca să se mai întrebe de unde primise ultima informație, dar cel puțin această situație era logică, în comparație cu rostogolirea în gol de adineauri.

După un timp, temperatura i-a crescut din nou. Nu, nu, a gemut neauzit. Aisbergul care a lovit Titanicul avea chef să se des-tăinuie. Ești obligat să mă ascuți, îi striga, doar ești adjunctul șefului de secție. Vreau să scap de obsesia asta. Dar nimeni nu te-a culpabilizat, îi spuse Marku. Cvin-tele: pentru că nimeni n-a vrut să-și bată capul cu o bucată de gheață, nu îndrăzni să i le mai spună. Celălalt începuse în timpul acesta să-i povestească ceea ce el numea viața lui. Se născuse cam pe vre-mea în care Titanicul nu era altceva decît o

grămadă de desene pe planșetele inginerilor. Părțile lui, două aisberguri din Marea Nordului, se ciocniseră într-o noapte de iarnă și, din izbitura aceea, din împreunarea aceea de patimi, spune-i cum vrei,

se născuse el, Trupul lui, firav în primele zile ca al oricărui nou-născut, se fortifi-case și se împlinise încetul cu încetul. Fusese ger și crescuse într-o zi cât alții în zece. Am fost fiul gerului și gerul a fost stăpânul meu. Voi spuneți: rece ca moar-tea, în vreme ce pentru noi este invers, căldura e mortală. Aici se află esența con-troversei noastre. Și drama din noaptea de 14 aprilie, când singur și rece m-am ivit în fața Titanicului, tot aici își are sor-gintea. Dar voi nu puteți înțelege toate astea. Voi sunteți supușii căldurii. Și sun-teți atîtde fanatici, încît ați fi. în stare să duceti totul la limita supremă, să puneți, cu alte cuvinte, foc planetei. Uite, nițel mai înainte chiar tu te plîngeai că tremuri de frig, iar acum fruntea îți ia foc și nu visezi să ai pe ea decît o bucată de gheață.

Este cît se poate de adevărat, spuse Marku, neștiind cum ar trebui să-i ceară iertare. Acum i se părea lucrul cel mai inevitabil din lume ca marele Titanic, stră-lucind în lumini, cu motoarele sale, cu coșurile fumegînd, cu răsete și pălării de damă, cu muzică și șampanie, să se izbească de acest ultim străjer al împărăției de gheață.

Se aflaseră împreună acolo unde nu era loc decît pentru unul, la fel ca în cazul celălalt... în cîtunul îndepărtat, în care

117

omul și șarpele, aidoma copiilor care nu au decît o singură haină, nu aveau decît un singur trup...

Marku ar fi vrut să strige: altă dată, te rog, dar simți că ar fi fost inutil. Veni, însă, și șarpele, cerînd să-i fie ascultată povestea. El îi prezentă întîmplarea așa cum o știa, repetînd, cu alte cuvinte, versiunea oficială. Înainte de a-l întreba despre varianta cealaltă, cea secretă, Marku ar fi vrut să afle mai multe despre clipa metamorfozei, fracțiunea aceea de timp care nu-i aparținea, se pare, lumii acesteia, despre momentul acela, mai exact, în care omul se preschimba în jivină și jivina în om. Numai despre asta să nu mă întrebi, îi spuse șarpele. Despre asta nu pot vorbi... Chiar dacă aș vrea. Ai spus-o și tu: clipa metamorfbzei nu aparține lumii noastre, deci orice încercare de a o înțelege este nu numai sortită eșecului, dar și un păcat.

Așa trebuie să fie, își zise Marku. cît privește varianta cealaltă, cea secretă, în

ea, ca în toate poveștile acestea, a avut loc o inversare de roluri: nu șarpele s-a transformat în om, în noaptea nunții, ci invers, mirele-om s-a transformt în șarpe. Asta seamănă cu povestea unei fete albaneze, care, în 1999, a trecut Canalul Otranto împreună cu logodnicul ei și a ajuns în Italia. Noaptea, la Bari, în hotelul

unde au tras, logodnicul s-a transformat pe neașteptate în fiară... Cam asta e povestea tuturor prostituatelor albaneze pe care le întâlnești la Roma sau la Paris. În toate cazurile, vine inevitabil momentul în care logodnicul își azvârle masca de om de pe chip și astfel, devenit într-o clipă altul, de nerecunoscut, îi cere iubitei să se prostitueze.

Cum de v-ați înmulțit așa? Întrebă Marku, dar șarpele nu mai era acolo. Aceasta se întâmplase, pare-se, pe vremea primei retrageri a zeilor. Nimeni nu ținea minte cum a fost. Nu se știa nici când, nici de ce, și totuși nimeni n-o pune sub semnul întrebării. Acum se șoptea contrariul: zeii se întorc. Și se întorceau, într-adevăr, după lunga absență, numai ei știau cum, cocoțați poate pe mașinile Uniunii Europene sau pe alte mașini, imaginare. Veniți, cum puteți și cu ce puteți, dar nu mă lăsați singur, se trezi Marku strigând.

Apucase cu mâinile marginile păturii și lo strângea ca și când i-ar fi fost teamă că se va prăbuși din nou în adânc.

119

Capitolul al cincilea

Se apropie de fereastră să vadă ce se întâmplă afară. Era, într-adevăr, ceva neobișnuit: orașul fusese acoperit de apă. o apă tulbure, așa cum aduc de obicei revărsările. Sub colțurile balconului se auzea foșgăitul ei domol. Marku se aplecă, o atinse și se miră puțin văzând că nu e deloc rece. Ajunsese cam repede la etajul al doilea, unde era apartamentul lui. o bucată de vreme privi clădirile de vizavi și felinarele, cărora nu li se vedeau decât pălărhle. Fără să stea prea mult pe gânduri, își scoase cămașa și, așa cum era, în chiloți, trecu peste balustrada balconului, apoi, după ce își înmuie încă o dată vârful piciorului, își dădu drumul în apă.

Pentru o clipă își închipui că totul nu era decât un vis, altfel nu-și putea imagina cum de e atâta liniște. Dar în clipa următoare înțelese că nici nu putea fi vorba de un vis. După cum se părea, oamenii

121

încă mai dormeau și nici nu bănuiau măcar ce se întâmplase în cursul nopții.

Oricum, nu era rău să înoti așa, la nivelul etajului al doilea. Distanțele păreau mai mici, intersecțiile erau mai aproape și el avu impresia că, în câteva minute, ar fi putut ajunge la fereastra fetei. Își imagină uimirea acesteia când l-ar fi văzut apărînd așa, nițeluș obosit, la balconul ei, prinzîndu-se de balustradă preț de câteva minute, pentru a-și mai trage suflul, apoi sărînd în cameră.

De departe se auzi sirena mașinii poliției sau a salvării. Ah, ce repede au aflat, își zise.

Tocmai înota spre intersecția din centru. Cu puțin efort, ar fi putut ajunge pe terasa Primăriei sau chiar ceva mai încolo, la Casa de cultură. Pe ambele părți ale dru-mului, balcoanele erau pline cu obiecte care-i aminteau de vacanța de vară, azvârlite neglijent de colo-colo: șezlon-guri, roți de bicicletă, ba chiar și o minge de plajă colorată strident.

Brusc, își aminti de atelierul său și-l trecu un fior. Tămpitule, își zise. Recunoscu că ar fi trebuit să se gîndească mai de mult la asta. Se întoarse în loc, cu gîndul să ajungă cît mai repede acolo. câteva străduțe dispăruseră sub apă, încît o luă pe scurtătură, pe

deasupra acoperișurilor scunde, care se zăreau cu greu din apă.

Dacă pînă atunci înotase cu ușurință, acum i se părea că e din ce în ce mai greu. Groaza punea stăpînire pe el tot mai tare și-și spuse din nou în gînd „tămpitule”. Întoarse capul și privi în stînga, apoi în dreapta, să vadă dacă mai înota careva în apropierea lui. Deși, chiar dacă ar mai fi fost cineva, n-ar fi îndrăznit să-i spună necunoscutului: treci și pe la atelier pe la mine să vezi dacă apa nu mi-a luat tablourile! Spre uimirea lui, însă, era absolut singur acolo, ca la începuturile lumii. Chiar așa ar fi și putut povesti mai târziu despre asta: era o zi întunecată, iar sufletul și trupul lui Marku pluteau peste ape,

Dădu și mai energic din mâini, într-o ultimă încercare de a înfrînge rezistența apei, și tocmai în clipa aceea reveni la realitate.

Ce vis, își zise, ușurat totuși că se trezise în patul lui. Se apropie de fereastră și dădu la o parte perdeaua. Afară era urât. Sirena mașinii poliției sau a salvării, cea pe care o auzise probabil în vis, îl înfioră cu sunetele ei puternice.

Cînd ieși în stradă, sentimentul de tris-tețe care-l însoțise tot timpul cît dormise continua să-i stăruie în suflet. La ușa cafe-nelei din centru, al cărei client era zi de

123

zi, tocmai se discuta despre alerta de adineauri. Nu, nu și nu, se încăpățâna cineva, nu are cum să fie din nou jaf la bancă. Și nici nu mai e mare lucru de furat din amărâta aia de bancă. Atunci, nu mai rămâne decît ceea ce spune Ndreka: testează sirenele mașinilor noi, cele date de Consiliul European.

Barmanul, ca și cînd s-ar fi așteptat ca Marku să-i ceară și lui părerea, zămbi ironic. Vrem să intrăm în Europa, da' pînă acum nu avem nimic european decît sirenele astea. E o rușine, pe onoarea mea.

Marku simți în ceafa respirația cuiva care tocmai intrase în cafenea.

—Ați auzit, oameni buni? Marian Shkreli...

Din pricina găfăielii, omul nu putea nici să vorbească.

—Hai, zi, ce s-a întîmplat? insistară două-trei voci.

Celălalt reuși cu greu să îngaime cîteva cuvinte.

—L-au împușcat pe Marian Shkreli... chiar cînd ieșea din casă. Asta s-a întîmplat.

— Nu se poate, omule!

Marku rămase cîteva momente cu gura

căscată. L-au împușcat pe Marian Shkreli. Fraza asta avea în ea ceva străin, ceva in-
accesibil, care o împiedica să pătrundă în
conștiința lui. Ar fi vrut să strige: bine,

124

dar Marian Shkreli este directorul meu!,
ca și când în anunțul acela abia făcut ceva
nu ar fi fost în ordine. Adevărul e că, de
ani de zile, toată lumea îl striga „domnule
director”, evitându-i, cine știe de ce,
numele. Marginalizat, numele lui căpă-
tase un fel de crustă, care-l făcea și mai
greu de pronunțat. Și iată că brusc, în ziua
aceea fatală, numele ieșise din nou la
lumină, dornic să-și ocupe locul cuve-nit.
Amenințător, sălbăticit de crimă, se
strecura acum din nou în trupul care înce-
pea să se răcească.

Cafeneaua se însuflețea brusc. Oamenii
vorbeau toți odată, fără să-i intereseze
dacă-i ascultă cineva. Iată ce fusese cu
sirena aia. Iar eu am crezut că sunt

pompierii.

Marku își aprinse o țigară. Apoi, fără
a-și lua rămas-bun, ieși pe stradă.
Merse liniștit o bucată de vreme, după
care o

luă la goană.

În fața blocului în care locuia victima,
se adunaseră o mulțime de oameni.
Marku zări acolo mașina poliției, apoi pe
procu-ror și pe adjunctul său, care
fotografia locul crimei. Se strecură
printre ceilalți, fără să îndrăznească să
ceară cuiva amă-nunte. Știa că o să afle
totul chiar fără să întrebe, ascultînd
numai ceea ce comen-tau cei din jurul
său.

125

Așa se și întîmplă, de fapt. Grav rănit,
directorul se afla la spital. Avea puține
șanse să supraviețuiască. Criminalul era
un tânăr care-l împușcase tocmai când
ieșea din clădire. Cu un singur glonț...
chiar în frunte...

Cu un singur glonț, repetă Marku,
absent.

Zări alți cîțiva oameni care se apro-piau
în mare grabă de locul crimei. Se puneau
aceleași întrebări și se dădeau aceleași
răspunsuri. L-au ucis pe director. Cum
așa, cine, de ce? Nu se știe nimic, din
gelozie, probabil. Alții jurau că treaba era
cu mult mai încurcată. Aha, știu ce vrei să
spui: crimă politică. E ceva la modă acum,
i se face unuia rău sau îi cade ceva în cap
și gata, de vină sunt adversarii politici. În
cazul lui nu poate fi vorba de așa ceva. Din
cîte cunosc eu, directorul nu le avea cu
politica. Că tot veni vorba, din ce partid
făcea parte? Pe cuvînt că nu știu. Știu

numai că ăia de stînga îl credeau de dreapta, iar ăia de dreapta îl considerau de stînga. O, săracul de el.

Prin mulțimea care se tot îndesea, Marku îl căută din ochi pe șeful sectorului de muzică. Nu știa ce să facă: s-o pornească spre spital, sau să aștepte acolo, ca toți ceilalți. Brusc, se cutremură. Printre șușotelile obișnuite avu impresia că

deslușește ceva ciudat. Erau câteva fraze sticloase, care se strecurau ca niște blocuri de gheață printre banalitățile conversației generale. Reci, fără nici o legătură cu vorbele obișnuite, ele se auzeau din ce în ce mai deslușit. Și, printre ele, auzi iarăși numele victimei, însoțit acum de cel al făptașului, rostite chiar în formularea pre-tinsă de *kanun*: Angjelin din neamul Uka l-a ucis pe Marian al Shkrelailor.

Marku simți un junghi în coșul piepfrului. Auzise cât se poate de clar formula tradițională. Stră-străveche, venită direct din evul mediu, ea hălăduia acum liber printre ei. În timpul acesta, ceilalți se chinuiau să priceapă câte ceva: cine e acest Angjelin Uka, ce a avut cu directorul, ce l-a apucat ? Misterioasa formulă, semeată și disprețuitoare, își făcea loc însă printre vorbele comune, aducând același mesaj:

Angjelin al Ukailor l-a ucis pe Marian din neamul Shkreli.

Marku avu impresia că-l vede pe omul cu pălărie de la ședința aceea îngrozitoare în care se discutase despre *kanun*. Omul cerceta cu atenție mulțimea, și lui Marku i se păru că din ochii celui alt țășneau din când în când niște luminițe reci. Simți din nou un junghi în coșul pieptului.

Cineva îl prinse de cot. Era șeful sectorului de muzică.

127

— Hai să mergem la spital, îi spuse. Se zvonește că e pe ducă.

În timp ce mergeau cu pași mari, Marku îl întrebă:

— Da' Angjelin Uka cine-i? Celălalt nu-i răspunse imediat.

— Habar n-am, zise după un timp. Am auzit că ar fi un tânăr din cartierul de sus. Dar ce importanță are asta ? El este doar *m.ăna destinului*.

Marku îl privi cu o întrebare mută în ochi: nu cumva ești și tu amestecat în toate astea?

Șeful sectorului de muzică negă din toate puterile.

— *Kanun-va* se trezește la viață, din câte se pare. Asta ne mai trebuia acum.

Marku ar fi vrut să spună: săracii de noi, dar se răzgîndi într-o clipă și zise altceva:

— Nu știi cumva, băiatul ăsta are vreo soră?

Celălalt ridică din umeri.

— Nu știu, spuse. E pentru prima oară când îi aud numele.

Săracii de noi, își zise Marku.

Directorul muri în spital puțin după prânz. În jurul orei patru, o mulțime de oameni se adună în curtea Casei de cultură, închipuindu-și că sicriul avea să fie

adus acolo. În clădire, telefoanele zbămăiau fără încetare, dar celor de afară nu li se comunica nimic. Ceva mai târziu, veni cineva de la Primărie, care spuse că ultima dorință a defunctului fusese să fie îngropat a doua zi în satul natal:

Zgripi i Keq.

Majoritatea celor prezenți rămaseră cu gura căscată. Directorul să fie înmormăntat la țară ? Uitaseră aproape complet că mortul se trăgea din Zgripi i Keq, iar cei tineri, care nu dădeau nici doi bani pe legăturile de familie, ar fi fost tentați să creadă că directorul venise în B. direct din Capitală, și nu din cine știe ce cîtun

pierdut în munți.

Invocînd întruna felul cum obișnuia să se îmbrace, comportamentul său civilizat, dar mai ales florile pe care i le ducea sotiei, după moda europeană, cei prezenți începură să se risipească grupuri-grupuri. După cîțiva pași, unii dintre ei se opreau cruciți în mijlocul drumului: e adevărat că tipul ăla așa de modern se trage dintr-o vîgăună ca aia ? Cei întrebați dădeau din cap, oftînd, și ziceau cu tristețe: ei, așa e viața! Apoi, pentru că erau învățați din-totdeauna să se îndoiască de orice, își țuguiau buzele la urechea celui de alături și întrebau: chiar așa a cenit directorul, să fie îngropat la Zgripi i Keq?

129

Cei mai mulți dintre ei își urau unii altora seară bună și, ca să fie siguri, mai întrebau o dată dacă autobuzele plecau din fața Primăriei, așa cum se spusese, sau dacă drumul pînă la Zgripi i Keq dura, într-adevăr, numai o oră.

După ce bău o cafea „la botul calului”, Marku se întoarse în atelier. Avea o pre-simțire că va găsi sub ușa o scrisoare de la iubita lui. De la venirea unchiului ei, pierduse orice legătură cu ea. Nu fi supărat, dragule, îi spusese fata, După plecarea lui, totul va reintra în normal. Ai răbdare.

Destul de derutat, deschise ușa masivă. Nu-și plecă imediat privirea să vadă ce era pe jos. Totuși, chiar înainte de a se uita, simți că pe podea nu era nimic.

Își aprinse o țigară și începu să se fățăie prin încăpere. Acest du-te-vino ținu atîtde mult, încît începură să-l doară genunchii, așa că se așeză pe un scaun.

Fata veni, într-adevăr, cu puțin timp înainte de lăsarea serii. Li auzi pașii pe alee și o așteptă în spatele ușii. Era albă

la față ca hărtia. Fără să-i spună nimic, îi căzu în brațe și începu să plîngă. Fratele meu, zise de cîteva orl printre sughituri. Mi-am închipuit eu, îi răspunse el. Am încercat să plec, dar n-am putut. O, Doamne, s-a întîmplat tot ce era mai rău.

Aceste ultime cuvinte le rostiseră împreună, ori - nu-și mai amintea după aceea - poate nu le spusese nimem, dar le gândiseră

amîndoi.

El încerca s-o liniștească, mîngăindu-i părul. La întrebarea ei ce vor face de acum înainte, ridică neputincios din umeri. Ime-diat după incident, ai ei se pomeniseră cu poliția acasă, dar fratele său între timp se ascunsese. Totul era acum nespus de con-tradictoriu: omorul se făptuise la lumina zilei tocmai pentru ca lumea să afle că se acționase conform feanun.-ului și că onoa-rea familiei fusese răzbunată, și totuși ucigașul trebuia să se ascundă, încalcînd

tradiția.

**Ceva-ceva tot o să se facă,
șoptea el**

buimac. o să se găsească o rezolvare. Fără îndoială că o să se rezolve ceva.

Stînd nnpreună pe canapea, privirile
**lui fixau mai tot timpul
fereastra. Afară era din ce în ce
mai întuneric.**

Șirul de automobile înainta cu greu pe drumul de munte. În spatele mașinii mortuare venea una dintre mașmile Primăriei, în care se aflau rudele mortului, apoi unjeep cu însemnele NATO, rămas pe-aici încă din timpul ultimei misiuni de supra-veghere a frontierei cu Kosovo. Urmau două autobuze, pline ochi, care se strecurau anevoie la curbe.

131

Cătunul Zgripi i Keq se ivi brusc, ca și cînd ar fi fost văzut prin teleobiectiv. Prin ceața rară se zăriră rtiai întâi acoperișurile caselor, ferestrele și turla bisericii, cu clopotnița reparată de curînd, atîtde aproape toate, de parcă ai fi putut să le atingi cu mîna. Dar, după cîteva clipe, datorită serpentinelor șoselei, care urcau spre vârful muntelui, cîtunul se îndepărtă dm nou, parcă supărat de ceva.

Drumul coborî o vreme, înainte de a urca din nou abrupt, așa încât, din pricina urcușurilor și coborășurilor lui, Zgripi i Keq le apăru mai întâi tuturor sus de tot, aproape de nori, după care, imediat, se mută jos, sub pătura de ceață.

Marku urmărea atent acest joc al planurilor, fără să se concentreze deloc la ceea ce îi spunea șeful sectorului de muzică, care stătea lîngă el în autobuz. În fața lui, Zgripi i Keq părea că execută un dans nebunesc.

În mașină, oamenii discutau cu glas tare, fumau și tușeau fără întrerupere.

—Ucigașul a respectat întocmai ăă... nu știu cum să-i spun... ceremonialul morții, îi spunea șeful sectorului de muzică în Marku. Îți amintești câtă importanță îi dădeau, la adunarea aceea teribilă la care am fost împreună, glonțului unic ? Și uite, acum, faptașul a pus în aplicare preceptul: nu a țintit decât o dată. Se spune

chiar că i-a și vorbit victimei înainte de a trage, după cum cere obiceiul. Acum, între-barea care se pune este dacă el va respecta întocmai *kanun-vX*, sau se va opri la mijlocul drumului. I-ai văzut pe cei doi polițiști care au urcat în autobuzul celălalt? Sunt sigur că merg la Zgripi i Keq să-l prindă pe ucigaș, dacă o să vină, con-form obiceiului, la parastas.

— Asta n-o mai cred, zise Marku.

— Ce nu crezi? Că o să vină la parastas sau că acolo or să-l prindă?

— Nici una, nici alta, răspunse Marku. Celălalt își țuguie buzele.

— Adevărul e că spectacolul ăsta devine tot mai absurd, zise imediat. Totul este contradictoriu și fără sens.

— Și cum ar putea fi altfel? se miră Marku.

Zgripi i Keq le apăru din nou extrem de aproape.

În spatele lor, cineva îi explica altuia că soția defunctului nu ar fi vrut ca înmormântarea să aibă loc aici, dar muribundul, în ultimele clipe de viață, îi ceruse răspicat lucrul acesta.

— Mi se pare că de data asta chiar am ajuns, zise șeful sectorului de muzică.

Înmormântarea a avut loc la amiază, după vechiul obicei. Printre atâtea participanți, cei doi polițiști păreau de-a dreptul

133

dezorientați. Aveau ordin să-l prindă pe ucigaș, deși erau puține șanse ca el să vină la funerali, după cum cerca tradiția.

Din bocetul arhaic al bărbaților nu se înțelegeau decât câteva vorbe: Intristați am rămas după tine, Marian Shkreli. Apoi urmară femeile, care își însoțiră la rîndul lor văitatul cu suspine.

Un ziarist mărunțel, cu un chip oarecum cunoscut, se învărtea ca un titirez printre oameni.

— Din câte știu eu, ritualul străvechi îngăduie doar bocetul bărbaților, nu-i așa? îl întrebă pe Marku.

Marku ridică din umeri.

— Sunteți de la ziarul local?

— Da. Și totuși, ca să fiu sincer, nu pricep deloc ce se întâmplă aici. Vechile obiceiuri, pe cale să reînvie, sunt respectate numai în parte.

Marku nu spuse nimic. Asta nu-l împiedică pe ziarist să-și continue perorația. Uneori părea că vorbește singur, alteori aveai impresia că-i dicta cuiva un articol pe care trebuia să-l publice urgent. Cuvintele lui se amestecau din când în când cu acelea ale bocetului. Stînga, la putere, învinuiește opoziția de dreapta... pentru

incitarea... și renașterea străvechiului
kanun... iar dreapta, care... să-l proclame
pe cel ucis un fel de „far al democrației”,
îi dămască pe comuniști... recunoașterea

valorilor naționale... acestei acuzații, stînga îi răspunde cu... iar dreapta se ambiționează să... întristați am rămas după tine, Marian Shkreli.

— Ce legătură are Spania cu toate astea ? îl întrebă ziaristul pe Marku, întreprîndu-și monologul. Este pentru a doua oară cînd aud asta în bocetul femeilor.

Marku își aminti că și pe el îl surprinseseră cuvintele: *In Spania, pe tărîmul morții*.

— Nu știu, răspunse.

— S-ar părea că moartea lui are o legătură cu Spania, urmă celălalt. Din cîte am auzit, cu ceva timp în urmă el a făcut, într-adevăr, o călătorie în Spania, dar nu pricep ce legătură are asta cu crima.

— Nici eu, zise Marku.

— Se creează impresia că s-a dus acolo pentru a-și respecta un legămînt sau, mai bine zis, pentru a-l încâlca. Nu crezi?

— Nu știu ce să zic, făcu Marku. Este adevărat că a fost acolo cu o delegație culturală.

Vântul rece și enervarea că nu înțelege sensul cuvintelor din bocet faceau ca figura ziaristului să pară mai ascuțită decît era în realitate.

— în Spania, pe tărîmul morții ? Au repetat-o, ati auzit? Este exact ca-n balada lui Ago Ymeri, pe care am studiat-o la

135

școală. Din cîte îmi amintesc eu, Ago Ymeri era în închisoare, cînd a primit vestea cea rea sau a avut un coșmar, nu mi amintesc prea bine.

Marku se duse ceva mai încolo, pentru a scăpa de ziaristul limbut.

Adevărul e că și el se gîndea la același lucm. După cum se părea, rubedeniile mortului auziseră despre călătoria lui Marian în Spania, ceea ce li se păruse foarte ciudat. Și, pentru că acum își amintiseră de Spania, care apărea și-n vechea baladă, legaseră călătoria mortului de ceea ce știau din moși strămoși, lucruri care, în logica lor, nu puteau fi diferite. Mai apoi, povestindu-le copiilor aceste întămplări, poate că vor spune cam așa: și a mers el în țara aceea îndepărtată, căreia îi zice Spania, și acolo a avut un vis cumplit în care și-a văzut moartea.

În clipa în care sicriul a fost pus pe buza gropii, mulțimea de oameni se mișcă înainte ca dusă de un val.

După cele cîteva cuvinte rostite de pater Gjoni, care își mărturisi la urmă speranța că în sufletele chinuite ale albanezilor se va așterne într-o zi pacea Domnului, sicriul a fost coborât în groapă. În vreme ce-l acopereau cu pămînt, Tom

Kola, cel mai vechi, salariat al Casei de cultură, cel care, de obicei, juca rolul măscăriciului, strigă cu o voce răgușită de durere: „OK, Marian!”.

Nimeni nu a înțeles sensul acestui strigăt, care ar fi putut fi interpretat ca o ironie la adresa mortului, dacă ochii lui Tom n-ar fi fost înroșiți de plâns.

Parastasul a urmat imediat după înmormântare, în casa fratelui mai mare al răposatului, Ucigașul nu a apărut nici acolo și cei doi polițiști, care se așezaseră, cu chipuri îndurerate, în colțul mesei, se simțeau inutili. Care va să zică, reînno-dînd tradiția răzbunării sîngelui, ucigașul deschisese într-adevăr Cutia Pandorei, deși, uite, nu îndrăznise să meargă mai departe. Așa vorbeau cei de pe la mese.

— Privește într-acolo, îi șopti lui Marku, la ureche, șeful sectorului de muzică, atunci cînd trecură în camera de oaspeți pentru a-și bea cafeaua.

Marku se conformă și privi în direcția arătată de celălalt, iar ceea ce văzu îl lăsă cu gura căscată. Pe peretele din față, deasupra vetrei, fusese întinsă - conform regu-lilor din *kanun* - binecunoscuta cămașa albă, cu înscrisul „Boss”, a mortului. Două pete de sînge, una aproape rotundă, cea-laltă îngustă, ca un părăiaș, erau impri-mate pe ea.

— N-aș fi crezut niciodată că lucrurile astea pot merge atîtde departe, zise în șoaptă șeful sectorului de muzică. Cămașa victimei, expusă la vedere, ca acum patru sute de ani...

137

Marku deschise gura pentru a spune și el ceva, dar se răzgîndi imediat, parcă speriat de faptul că glasul lui le-ar fi putut părea celorlalți ca venit dintr-o altă lume.

Pe la ora patru, participanții la înmormântare își ocupară locurile în autobuze. Unii dintre ei erau complet tulburați de cele văzute, alții, în schimb, păreau de-a dreptul deziluzionați. În *kanun* erau cîteva precepte care reglementau relația familiei mortului cu ucigașul, în primele zile de după omor. Din acest punct de vedere, ninaeni din neamul lui Marian nu acțio-nase pînă în acel moment conform tradi-ției. Pe de altă parte, ucigașul respectase doar cîteva precepte din *kanun*, pe altele ignorîndu-le complet. Mai bine fără *kanun*, decît cu un *kanun* ciuntit, spunea cineva. Ceilalți îl contraziceau și acceptau *kanun-ul* așa cum era. Ce puteai pretinde, mai mult decît atît, de la ceva care renaște după ce a stat îngropat o jumătate de secol ?

Cam așa se discuta în autobuz. o parte dintre cei prezenți, cei care nu luaseră parte la sporovăiala despre vechile răndu-eli, stăteau acum la taifas doi cîte doi.

Ei își închipuiau că toate comentariile ace-lea nu aveau să dureze prea mult, la fel ca toate obsesiile pe care albanezii le avu-seseră în ultimii ani. Și mai erau convinși

că atîtuna dintre tabere, cea a ucigaşului, cît şi cealaltă, a victimei, jucau o piesă de teatru pe care n-o înţelegeau nici măcar ei. Adevărat, familia mortului atăr-nase deasupra vetrei cămaşa acestuia, dar cu siguranţă că nu ştiau de ce. Şi, chiar dacă cineva avea să-şi amintească, unde mai găseşti acum omul care să citească în petele de sînge ultimele dorinţe ale victimei, cum cerea *kanun-uf*?

Marku privea îngîndurat peisajul trist de pe marginea dmmului. Lapoviţa care începuse să ceamă pe nepusă masă încerca pe ici, pe colo să albească pămîntul. Brusc, îşi aminti de zvonurile care circulau de o bună bucată de vreme despre arhiva secu-rităţii comuniste, adăpostită prin locurile acelea. La venire, încercase în zadar să găsească locul pe unde se putea intra în ascunzătoarea secretă. Acum, din pricina lapoviţei, i-ar fi fost de-a dreptul impo-sibil să-l descopere.

1 se păru că, lîngă el, şeful sectorului de muzică medita la acelaşi lucru.

—Mi-am amintit adesea de ceea ce mi-ai spus despre şeful statului, care a coborât într-o noapte în arhivă, îi spuse Marku.

Celălalt clătină din cap.

— Toţi coboară prin cîte o văgăună să caute ceva, zise gînditor.

139

Toţi, îşi spuse Marku. Bineînţeles. Unii chiar îmbrăcaţi într-o cămaşă plină de sînge. Alţii caută păcatul primordial. La fel ca regele Oedip.

Ori de cîte ori se gîndea la acest personaj avea impresia că-l ia somnul. 1 se părea că chinurile lui Oedip aveau să fie veşnice. Ai fi zis că nimeni nu reuşise să se cufunde atîtde adănc în mrejele păcatului ca el. Atîtde profund încît să ajungă la sexul propriei sale mame. Pentru a se pierde definitiv acolo. Du-te-n aia mă-tii! Injurătura, auzită de mii de ori, există probabil în toate limbile balcanice.

Scutură din cap, pentru a scăpa de som-nul care-i dădea tărcoale. În autobuz se discuta din nou cu voce tare. Dacă opo-ziţia va exploata evenimentul, te asigur eu că nici statul nu va sta cu mâinile încru-cişate. E ceva vreme de cînd cele două tabere se imită una pe alta, ca maimuţele. Şi ambele vor striga ca din gură de şarpe că vechiul cod nu este nimic altceva decît un instrument al crimei. Bietul *kanun*. Mai bine ai zice bietul Marian.

Sărmanul de el, într-adevăr, îşi spuse Marku. Dacă ar trăi, i-ar fi ruşine de toată

această tragicomedie. Deși nu puteai jura cu mâna pe inimă pentru nimeni în asemenea împrejurări. Poate că, în ultimele clipe de viață, Marian aruncase la coș toate obiceiurile lui de om civilizat, cămășile,

cravatele modeme, florile pe care i le ducea nevastă-sii, ok-urile din vârful buzelor etc., etc. și, plin de regrete, acceptase supus să-și dea viața, ca-n vechime...

Marku respiră apăsător.

Acum, Zgripi i Keq rămăsese departe, dar lui nu-i fu greu să-și amintească dansul înșelător de la venire, când sus, când jos, printre vâlătucii de ceață. Era convins că legănatul acela nu l-ar fi putut nimeni descifra.

Contracapitolul al cincilea

Marku se trezi deodată cu un tremur în tot trupul. Era ceva ca o mănărire asemănătoare celor provocate de alergii și pe care somnul, în loc să i-o aline, mai mult i-o ațâța. Așa se întâmpla și acum. Imediat după ce deschise ochii și-și privi ceasul, mănăirimea i se transformă într-un tremur ușor.

Nu era încă miezul nopții, dar Marku, în loc să se întrebe cum de se trezise atât de brusc la numai o oră de când se culcase, își spuse că toate astea sunt cât se poate de firești. Ba chiar e bine că m-am sculat, îi trecu prin cap. Avea atât de multe de făcut, încât n-ar fi fost deloc rău să folosească orele de liniște din timpul nopții, așa cum fac de regulă funcționarii incompetenți sau aceia care vor să li se ducă buhul că muncesc pe rupte.

Fără s-o mai întindă prea mult, sări din pat, se îmbracă la iuțeală și ieși. Pe stradă era frig. Era convins că la birou

143

trebuie să aibă un dosar nerezolvat, deși nu-și amintea precis care anume.

Drumul pînă la Casa de cultură i se păru mai scurt ca de obicei. Lucru care nu-l miră defel. După cum nu-l miră nici înlocuirea firmei de la poartă. În locul cuvintelor „Casa de cultură” i se păm că vede „Secția de poliție”.

Paznicul de noapte îl salută somnoros. Urcă treptele din trei în trei, deschise ușa încăperii și se așeză la birou. Dosarul era acolo. Un dosar gros, cenușiu. Își amintea cu exactitate chiar și unele documente din el. Le citise, dar mai ales meditase asupra lor de atâtea ori, încît știa pagini întregi

pe dinafară.

Cei trei bandiți bănuți că ar fi prădat Banca, prinși în urmă cu două zile, se încăpățănau să-și nege faptele. Erau de acord că nu sunt niște înșeri, dar susțineau sus și tare că n-au nici o legătură cu lovitura de la bancă. Ba chiar erau extrem

de jigniți că li se pune în cărcă o faptă atîtde banală. Să-i fi acuzat, cel puțin, pentru furt de tablouri.

Atunci, mărturisiți celelalte fapte, tentativa de viol asupra mătușii sau furtul tablourilor, de pildă.

Oho, alea sunt mărunțișuri în comparație cu jaful din țara asta. Prindeți-i pe hoții din sferele înalte ale guvernului și parlamentului, care au relații cu mafia

rusească și cu traficanții internaționali. Aia trebuie legați de urgență, nu noi. Ce am făcut noi mai poate să aștepte.

Nici o crimă nu poate să aștepte, își spuse el. îl chestionase pe unul dintre agenții care făcuseră de gardă, în noaptea fatală, acasă la primul ministru ucis (sau sinucis?) în urmă cu 20 de ani, fără să poată scoate nimic de la el. Nu știu ce s-a întâmplat la etajul întâi al casei. Eu răs-pundeam doar de cele trei intrări de la parter. Pe acolo nici nu a intrat, nici nu a ieșit nimeni în noaptea aia. Dar cine păzea intrarea de sub casă? Intrarea... a, vă referiți la tunelul secret, care ducea la locuința Celuilalt, a Șefului Mare? Chiar nu știți, sau vă prefaceți ? Tunelul ăla nu era păzit de nimeni, pentru că nimeni nu avea curajul să păzească un pasaj care ajungea sub casa Lui. Cheia de la poarta de fier de acolo n-o avea decât o singură per-soană: El. Doar El putea s-o deschidă și s-o închidă oricând voia... Aha, e ca în povestea aia cu camera înorții, a cărei ușă nu se putea deschide decât dintr-o parte, iar cine intra acolo, își lua adio de la viață...

Exact.

Nici în seara asta n-am cum să aflu mai mult, își spuse Marku, ostenit. Nici în dosarul ăsta și nici în celălalt, cel al reginei cu urme de ștreang pe gât. De la ea avea două declarații, care se contraziceau

145

una pe alta, date între cele două tentative de sinucidere. În prima, susținea că soțul ei, Oedip rege, n-ar fi fost fiul ei. În cea de-a doua accepta că se căsătorise cu Oedip, știind de la început că acesta este ucigașul propriului tată și, în același timp, fiul ei. Promisese că va clarifica totul la urnă-toarea întâlnire cu anchetatorul, după care reușise să se spânzure.

Dosare nefinalizate, îi trecu prin cap. Cazuri care, în loc să se clarifice, rămân la fel de confuze. Ancheta lui Tantal durase 102.000 de ani și pînă la urmă tot fusese „înmormântată”. Acum, din fericire, anche-tele merg mai repede, deși dosarele sunt mai complexe. Iată, de pildă, cazul șar-pelui ucis pe stradă. „Verzii” din oraș renunțaseră cu greu la protestele lor zil-nice. o exprimare pripită a șefului poli-ției: „Noi nu avem timp să ne ocupăm de oameni, darămite de șerpai morți” pusese și mai mult paie pe foc. După apariția cîtorva articole în presă, localnicii se pome-niseră cu anchetatori de la Tirana, înso-țiți de un avocat de la

„Center for protection of rare animals”, cu sediul la Munchen. După toate reglementările curo-pene, șarpele de casă intră pe lista anima-lelor rare. Se cerea, așadar, sancționarea făptașului. Învinuții se apărau cu îndâr-jire. Ei nu uciseseră, nici măcar nu înjura-seră șarpele. Lighioana a murit singură,

146

sau, mai exact, a înghețat de frig. Leșul ei e la morgă, de ce nu i se face autopsia ? E iarnă, mai spuneau oamenii, șerpii îngheață dacă nu au un culcuș unde să reziste pînă la primăvară. Și, în fond, situația lor e la fel de grea ca a tuturor cetățenilor din oraș, unde lipsește curentul electric, iar lemnele de foc se procură cu mare greutate. Abia dacă reușim să încăl-zim odaia în care dorm copiii, cine să mai aibă grijă și de șerpi?

Să fi. facut măcar o gaură în pământ și să-l fi băgat acolo pînă la primăvară.

La naiba, asta nu ne-a trecut prin cap. Pe urmă, de unde să știe el, săracu', că trebuie să intre în pământ, ca toți șerpii ? Doar e șarpe de casă, animal rar, cum i-ati spus și dumneavoastră.

Și zvonurile despre... despre... legate de... fata dumneavoastră... firește, sunt niște scorneli răutăcioase... Totuși, zvonurile, chiar și așa, fără temei, ar putea fi un motiv pentru a uide șarpele... Nu?

Ori de cîte ori ajungea în acest punct al anchetei, Marku își ammtea șerpilor înghe-țați, tăiați de la jumătate de cazmalele săpătorilor care căutau intrarea în arhivă.

Vru să arunce apoi o privire pe cîteva dosare cu cazuri mai banale: un caz de vătămare corporală în cartierul de sus într-un conflict pentru proprietate, tălărie chiar în clădirea Primăriei, descoperirea

147

unei rețele de prostituate bănuită a se întinde pînă la Vlora, dar gîndul îi zbura, cine știe de ce, la arhiva secretă. Urmărise, săptămăni întregi, interogatoriul unuia dintre cei care participaseră la deschiderea arhivei. Ceilalți nu mai erau de mult în B. Cel anchetat, în loc să facă lumină, le bulibășise pe toate și mai tare.

Și totuși, erai acolo cînd șeful statului, abia numit, a ajuns noaptea târziu la arhivă, nu?

Da, eram acolo.

Cred că ai fost mirat: de unde pînă unde vizita asta acum, la miezul nopții, neanunțată și fără fastul obișnuit?

Firește. Era ceva inedit.

Cu atîtmai mult cu cît ziua aceea de

aprilie fusese extrem de obositoare pentru el. Ședința Biroului Politic, care numise noua conducere a țării, abia se terminase. Pe birou îl așteptau o mulțime de dosare „grele”. Intreaga țară fusese zguduită de moartea dictatorului. Europa aștepta să vadă încotro o va apuca Albania. în armată, în poliția secretă, printre disidenți circu-lau tot felul de ipoteze și de zvonuri. o mulțime de guverne se făceau și se desfă-ceau peste noapte. Plus alte și alte pro-bleme, care necesitau rezolvare grabnică. Și uite că omul acela le lasă pe toate, se urcă în mașină și, fără a spune nimănui, însoțit numai de două gărzi de corp, o

pornește pe drumul de munte pentru a ajunge, după șapte ore, la peștera secretă. Ciudat, nu?

Așa e, domnule anchetator.

Nu în fiecare zi coboară șeful statului într-o arhivă secretă. Și asta, cu atât mai mult când este numit abia de câteva ore, nu?

Bineînțeles, domnule anchetator.

Ar fi fost firesc să fii curios. Și încă ceva. Ce căuta omul acesta cu atăta insistență? Cu atăta nerăbdare, aș zice chiar. Cred că ți-ai pus aceste întrebări, nu?

Cum să vă spun? Am fost curios, desigur, dar atât de departe, să caut răspunsuri la toate întrebările astea, n-am mers. Treburi de stat, mi-am zis. Și cu asta, basta.

Și totuși, dacă ai fost atât de curios, cum singur spunei, ai ciulit puțin urechile, nu-i așa? Cu voie, fără voie, tot ai urmărit mișcările oaspetelui, nu?

Desigur.

Puteți să ni le relatați cu exactitate?

Firește, ceea ce am văzut.

Ceea ce ați văzut? Adică, sunt unele lucruri pe care nu le-ați văzut?

Normal. Ce a făcut în Secțiunea Liliacului, nici eu, nici altcineva n-a văzut.

Secțiunea Liliacului e zona cea mai secretă a arhivei, dacă nu greșesc, nu?

149

Da. I-am spus așa din noaptea în care acolo a intrat un liliac. Pentru că, oficial, nu avea un nume.

Continuați. Deci, cum a intrat în arhivă, a cerut să intre în Secțiunea Liliacului.

Exact.

Fără să stea nici un moment în biroul directorului. Și fără să vă întrebe, cum obișnuia, „ce mai faceți, măi, tovarăși?”

Corect,

Continuați. Încercați să relatați exact toate mișcările lui.

O să încerc. A scos din pardesiu o bucată de hârtie, s-a uitat pe ea, apoi ne-a cerut să-l conducem la secțiunea aia. Am urmărit cu privirea micul grup care s-a oprit în fața ușii de fier, Directorul a scos cele două chei și le-a băgat în broască. Pe cea de-a treia cheie, musafirul o avea la el. Aia era păstrată întotdeauna la Tirana, la centru. A acos, deci, chci din buzunar și a deschis ușa.

Și?

Și nimeni nu mai știe ce s-a întâmplat acolo. A împins ușa, a intrat și a închis-o în ușa lui. Ceilalți, inclusiv gărzile lui, au rămas afară. După o vreme, a deschis puțin ușa și l-a strigat pe director. Directorul a intrat, dar nu a stat mai mult

de un minut, două. Apoi a ieșit și a rămas
împreună cu ceilalți afară, dinaintea ușii.
Și pe urmă?

Pe urmă, nimic. A stat în secțiune aproape trei ore. Când a ieșit, era înțruntat. A plecat fără o vorbă, cu gărzile după el. Trebuie să fi fost cam trei noaptea.

Deci, a ieșit înțruntat. După ce a căutat trei ore. Imediat, a plecat spre Tirana. Asta nu v-a pus pe gânduri? N-ati avut insomnii? Nu v-a făcut să urlați în sinea voastră: aici e un mare mister! Un mister al naibii de ciudat!

Desigur. în fond, suntem și noi oameni. Impresionați ai fost și noi, dar nu în așa măsură, cum spuneți dumneavoastră, încât să urlăm „mister!”

Așa, ă? Nu suportați cuvântul „mister”?

N-am spus asta. Ce era în dosarul acela secret? Răs-

pundeți!

Nu știu. Nu l-am văzut în viața mea.

Și cine l-a văzut? Răspundeți!

Nimeni. Cum nimeni? Cineva s-a ocupat de ele.

Le-a adus acolo. Le-a pus în ordine, le-a aranjat paginile. Răspundeți!

Da, a fost cineva.

Înainte ați spus că nirneni.

A fost cineva, îl cheamă Shpend Simahori, dar nu mai trăiește. S-a înecat anul trecut, încercând să treacă în

Canalul Otranto.

Aha, s-a înecat! Cum apare unul, cum dispare în... Canalul Otranto. Acum fii 151 atent, e ultima întrebare. Priviți-mă în ochi și răspundeți. Da, domnule.

Ați auzit de niște fotografii ciudate, înfiorătoare de fapt, care ar fi fost depozitate în Secțiunea Liliacului? Nu, domnule.

Uitați-vă în ochii mei! Ați auzit de unii membri ai Biroului Politic, fotografiați în timp ce trăgeau ultimul cartuș în trupul căzut al colegului lor, fost și el membru al Biroului Politic? Răspundeți! Nu, domnule.

L-ați văzut pe fostul șef al statului, cu pistolul în mână, trăgând într-un coleg din conducerea partidului? O, nu.

L-ați văzut căutând în arhivă chiar această fotografie, în noaptea aceea de aprilie? Răspundeți, e ultima dumneavoastră șansă!

Of, să mă fi înecat mai bine și cu în Canalul Otranto!

Marku Gurabardhi își prinse tîmplele în palme. Nici o anchetă nu-l obosise așa de tare. Își privi ceasul. Era trei dimineată. Mai avea încă vreme.

Toate acestea păreau că nu se mai termină vreodată. Dosare, dosare și iar

dosare. Rămase o vreme așa, cu capul în
măini. Apoi, ca înotătorii care iau o gură
de aer

înainte de a se zvârli în apă, oftă și se aplecă din nou asupra dosarelor.

Falsificatorii Cărții Sîngelui. Singura probă pînă în acest naoment, o înțelegere făcută cu un grup de germani (bănuți că ar fi falsificat și jurnalul lui Hitler), respinsă de răufăcători. Acordul privea, chipurile, construirea unui apeduct. Pentru un ochi neatent, la prima vedere, așa ar fi și părut.

Dar ce înseamnă punctul șapte al acordului, unde e scris „partea albaneză ia asupra sa textul, partea germană, aspectele tehnice”? Despre ce text e vorba?

Este textul plăcilor funerare ce vor fi puse la căpătăiul celor care au murit apărîndu-și firicelul de apă. Știți că la țară au fost numeroase asemenea cazuri.

Stați puțin, voi sunteți constructori sau gropari comunali?

Un apeduct, domnule adjunct, trezește destule amintiri neplăcute.

Dar anexa numărul doi a convenției? „Model de text. Pagina 714. Familia Ballidemi are de răscumpărat sînge de la Kryezezi. Franga are de plătit sînge Hotilor. Preljocaii datorează Shkrelilor o rană. Gjon Pal Marku din neamul Marku s-a ispășit. Alde Berisha este chit pe chit cu neamul Nano. Rrasniqii au de răscumpărat sînge de la Gurazini” ete., ete., asta

153

cum o explicați? Doar n-o să-mi spuneți că-s texte funerare?

Ba da, domnule adjunct.

Gata cu prostiile. Răspundeți mai bine de ce ați vrut să copiați Cartea Sîngelui? Cine v-a dat comanda? în ce scop? Hai, vorbiți!

Nimeni nu vorbește, își zise Marku. Nici cei 26 de pictori care l-au băgat în pușcărie pe Gentian, nici parlamentarii implicați în afaceri cu mafia și nici teba-nii care jurau că au stat la sfat cu sfînxul, la porțile cetății. L-ați văzut cu ochii voștri sau vi l-ați imaginat, de groază? Ce s-a petrecut în muitea voastră atunci cînd v-ați imaginat teroarea politică, teroarea aceea care pregătea instaurarea dictaturii, sub forma unui sfînx? Sau ați făcut parte chiar voi din facțiunea care dorea un regim de mână forte la Teba? Și ați răscolit astfel temerile, nesiguranța oame-nilor, pînă ce, în final, ați creat sfînxul?

Dosare grele, își spuse. Aproape imposibil de rezolvat. Ar fi fost poate mai ușor să-i dea de capăt cazului cu aisbergul care scufundase Titanicul, decît acestora pe care le avea în față.

Cel puțin tu nu mă soliciți, i se adresă

fetei în gând, căutându-i declarația.

Nu înțeleg ce ți-a venit să mă întrebi despre un lucru care nu te-a deranjat nicio-dată: cine m-a dezvirginat. Chiar, cine?

Profesorul de gimnastică, primul bărbat în fața căruia apăream dezbrăcate m anul al doilea de liceu? Sau verii mei, într-o după-amiază de vară, când stăteam întinși unul lângă altul și ne prefăceam că dor" mim? De ce vrei să știi? Precis e una din

astea. Sau poate amîndouă.

Ce răspuns e ăsta, fără cap și coadă?

E mai bine așa, Marku. Crede-mă,

scumpul meu, e mai bine așa.

Profesorul de sport sau verișorii, într-o zi de caniculă... Doar incestul e la modă

acuna.

Un frison pe șira spinării, cum fusese acela care-l trezise din somn, îl făcu să-și întoarcă privirea spre fereastră. Nările îi fremătau ca și când ar fi adulmecat ceva. N-am timp, strigă fără glas.

Inchise dosarul, își puse pardesiul și coborî treptele în goană, așa cum le și urcase, cîte trei deodată.

Sub lumina palidă a dimmeții, orașul îi păru străin. Deși mergea normal, respira din greu, ca și când ar fi alergat. Ajunse acasă mai repede decît și-ar fi închipuit. Zbură pe deasupra treptelor, împinse ușa și, așa îmbrăcat cum era, căzu pe pat ca trăsnet de fulger. Intr-o fracțiune de secundă își spuse că așa cad doar epilepticii, și acesta fu ultimul lui gând înainte de a se afunda în somn.

Capitolul al șaselea

Toată după-amiaza de duminică Marku și-a petrecut-o în fața șevaletului. Parcă înnebunise. Nu-și amintea să mai fi lucrat vreodată atîtde mult la compunerea unei culori. Obosit, văzu că avea mîinile, mîne-cile cămășii, ba chiar și șorțul pătate de vopsea. Era un alb neobișnuit, pe care încerca să-l facă mai rece și mai transparent decît de obicei. Fără albul acela n-ar fi reușit să redea pe pânză partea subacvatică a aisbergului. Pe un colț al picturii scrisese: „Cronica zădărniceii” și, ceva mai jos: „Opt fațete ale aisbergului care a scufundat Titanicul”.

Își privi din nou petele de vopsea de pe haine. Erau atîtde impersonale, încît pentru o clipă avu impresia că era acoperit cu cristale de gheață, ba chiar i se păru că-l ia cu frig. Era un semn bun și totuși el nu era mulțumit. Să redea partea nevăzută a aisbergului, aceea care, deși aparent transparentă și imaterială ca un

vis, era, totuși, porțiunea lui cea mai masivă și mai amenințătoare, era o încercare într-adevăr teribilă.

Nu știa nici el în ce zi și la ce oră îi venise ideea să picteze diversele ipostaze prin care trecuse aisbergul fără nume, cel care provocase atâtea și atâtea suferințe. Lucrul acesta se întâmplase, probabil, în perioada în care mmea lui sucea și răsucea împrejurările în care murise Marian Shkreli. Primul imbold care i-a străfulgerat creierul a luminat pe rînd, ca o imagine răsfrântă în mai multe oglinzi, misterul care acoperea totul, ignoranța, sensul ascuns, lipsa de logică și prima scânteie, detonatorul, cea de la care pornise totul, așa cum avalanșa se naște dintr-un fulg de zăpadă, dintr-unul singur.

Nu i-a fost prea greu să ajungă apoi de la avalanșă la aisberg, pentru că între ele sunt o mulțime de elemente comune. Vin amîndouă de departe, una de pe munte, celălalt din imensitatea nordului, sunt anonime și reci amîndouă, dar mai ales teribil de primejdioase (avalanșa poate acoperi un sat, la fel de ușor precum aisbergul poate scufunda un vapor). În fine, și una și cealaltă se topesc și dispar fără urmă, după ce și-au pus amprenta fatală pe omenire.

Abandonase primele schițe: pasul singu-ratic al unchiului pe drumul de munte, timpul dezbrăcat al fetei chiar în clipele

dramei, figura încercănată a fratelui, cel care avea să săvârșească omorul. Trecuse asupra aisbergului ucigaș tot ce era omenesc în povestea aceasta. Și-l imaginase ca pe un fel de șef al celorlalte aisberguri, urmat de cele mai mici și poate de aisbergurile-femelă, mamele clanului. Apoi, orbecăiala lui spre Atlantic, mișcările la întâmplare care aveau să-l scoată în calea transatlanticului plin de lumini și de muzică, cu care se va ciocni orbește. După nenorocire, toți au uitat de el. Deși mai era încă acolo când au sosit primele ajutoare, nimănui nu-i trecuse prin cap să facă ceva: să-i încrusteze un semn, așa cum erau însemnați ucigașii mervului mediu, pentru a fi recunoscut mai târziu, să-i înfigă un steag, o pânză neagră sau chiar o cruce.

Și aisbergul se îndepărtase la fel cum apăruse: anonim, o umbră și nimic mai mult. Se întorsese poate în nordul lui, cu zgărietura aceea pe coaste, ca o rană căpătată în război la prima lui ieșire în lume. Povestea lui de mai târziu, printre alii lui, trebuie să fi fost la fel de lipsită de sens ca toată existența lui de pînă atunci. Trupul i s-a împușinat de bătrânețe și s-a topit încetul cu încetul în apatia generală, în vreme ce aisbergurile tinere își începeau călătoria în necunoscut, acolo unde el semănase atâta moarte.

159

Lui Marku i se păru că aude bătăi în ușă. Fusese atîtde absorbit de muncă, încît nu auzise pașii fetei pe scară.

O îmbrățișă cu afecțiune și ea făcu la fel. Nu se văzuseră de trei săptămăni. Îi spuse apoi cuvinte de alcan, îi șopti chiar și ceea ce jurase că nu-i va spune nicio-dată: că-i fusese teamă că, după tot ce se întîmplase, nu va mai veni la el. După asta, cînd ea îl întrebă la ce lucrează, încercă să-i explice cîte ceva. Adică, frațele meu este ca aisbergul ăla, zise ea puțin iritată. Nu fratele, unchiul, și nici măcar acela, în realitate este vorba despre kanun sau, mai exact, despre esența lui irațională... Cu cît încerca să găsească mai multe argumente, cu atîtmai greu îi era să-și găsească vorbele.

—Nu pot să-ți explic, zise în cele din urmă, rîzînd. Trebuie, după cum se vede, o logică de gheață... Am senzația că aici e frig. Stai, să aprind focul.

Cînd lemnele începură să trosnească în sobă, el deschise ușa și dădu patul mai aproape de ea.

Își închipuise că povestea aceea cu ghețuri avea s-o indispună, dar se întîmplase exact contrariul. Era roșie în obraji și abia dacă reușea să-și ascundă nerăbdarea. El îi mîngăie săni, apoi îi privi subsuorile

recent epilate. în timp ce căuta un prezervativ, fata îl trase spre ea.

— Am luat o pastilă, îi șopti la ureche, ca și când i-ar fi destăinuit un mare secret. Vino, iubitule.

Ca de fiecare dată, după ce terminară, începură să discute despre ceea ce ar fi trebuit să vorbească înainte, lucruri pe care, nerăbdători să facă dragoste, le amănaseră. Fratele ei se ascundea în continuare. În familie se instaurase o liniște apăsătoare, greu de imaginat. Pastilele anticoncepționale i le trimisese o verișoară de la Tirana. Era absolut adevărat că toată povestea asta, în loc să o anestizeze, îi crescuse apetitul sexual. Cred că ai băgat de seamă și tu, îi spuse, sănitându-l pe gât. El fu de acord, totuși o rugă să mai spună o dată. A fost realmente ceva sublim, zise fata. Apoi, îi luă țigara din mână, trase două fumuri și se duse la baie.

Fata plecă înainte de lăsarea serii. De la fereastră, el o urmări cum se îndepărtează pe stradă. Se întrebă încă o dată dacă mersul femeii se schimbă cu ceva după o partidă de sex. Fără tine, n-aș fi putut să-mi găsesc drumul, își spuse îndată după aceea. Încercă să-și imagineze locul acela în timpul mersului. De multe ori, mai ales în perioada în care fusese îndrăgostit de ea, îi desenase sexul, fără a fi vreodată mulțumit. Lipsea mereu ceva,

161

ceva ce nu putea fi reprodus pe pânză. Știa că nu descoperă el America zicându-și că eșecul i se trăgea de la faptul că și aici, chiar mai mult decât în cazul muntelui de gheață, partea cea mai importantă e cea nevăzută. Era clar că în ea este tot schepsisul. Un poet vagabond, ale cărui poeme circulau din om în om, comparase sexul nesătul al femeii cu un lup înfometat, urlând în mijlocul câmpului, în vreme ce zăpada cerne liniștit.

Pe stradă era frig. Marku intră cu pași mari în cafeneaua din centru. Observase că, de când șeful poliției își bea aici cafeaua, în local se crease o atmosferă deosebită. De data aceasta, era însoțit de noul pro-curator, așa încât șușotelile că poate fuse-seră prinși hoții de la bancă, la care se adăuga speranța rezolvării cazului Marian Shkreli, însuflețeau atmosfera din cafenea. Cum se întâmplă adesea m astfel de cazuri, în vreme ce se gîndeau la prinderea lor, oamenii vorbeau despre altceva.

Marku comandă o cafea, străduindu-se cu greu să nu zămbească. Așa i se întâmpla de fiecare dată când, intrînd în

cafenea, avea impresia că surprinde pe chipurile oamenilor un respect mai mare față de persoana lui decât ar fi meritat. Îl încerca chiar și un pic de regret atunci când, la apariția lui, se risipea atmosfera aceea tihnită din local. Avea impresia că pe

chipurile clienților, care pînă atunci bîrfiseră în voie și făcuseră tot felul de poante nesărate despre parlamentari sau despre fundurile nevestelor, se așternea un soi de stînjeneală puerilă. Durnnezeule, se mira el de fiecare dată. Își închipuiau că are cine știe ce idei mărețe în cap, în vreme ce el, în timpul ăsta, nu se gîndea la nimic sau rumega cine știe ce bana-lități. Și, dacă intrînd acolo, mintea i se mai limpezea, asta se întîmpla tocmai

datorită lor.

Își sorbi cafeaua încet și, chiar dacă inițial n-a avut nici o intenție, gîndul îi zbură din nou la sexul fetei. Intrarea în arhiva secretă, dacă era într-adevăr așa cum și-o închipuise, cu tufișurile mărunte care o acopereau, semăna oarecum cu el. Tot ceea ce se petrecea acolo, înăuntru, era grozav de misterios, iar rătăcirea lui Oedip rege, care acolo, în beznă, a pierdut drumul de întoarcere, nu a fost

întîmplătoare.

Problema cea naai urgentă este ca oame-nii să înceapă să-și trateze dantura, spu-nea cineva de la masa vecină. Rădeți voi, rădeți, dar pe mine mă frămîntă de mult

lucrul acesta.

Marku zămbi și el... La urma urmei, urmă celălalt, dacă ai să încerci să redai în cinci-șase cuvinte esența regimului comunist, n-ai putea s-o rezumi mai bine

163

decît prin imaginea a zeci de milioane de oameni cu dinții stricați.

Ehei, ce să tratezi mai întăi, zise un altul de lîngă el. Unul vrea mai multă siguranță pe străzi, altul critică condițiile puse de Banca Mondială, un altul cere să se repare șoselele, iar tu vii cu chestia asta, a dinților. Ha, ha, ha, mi-ai zis-o! Crezi că toate celelalte sunt mai importante decît dinții? Chiar că mă faci să răd. Da' știi tu, ignorantule, că Germania occidentală și cea democrată, care abia s-au unit, au fost la un pas să se separe din nou din cauza dinților ? Știi sau nu ? Aveți dinții stricați, cu voi nu se poate conviețui, uite, așa le-au zis occidentalii. De unde le-ai mai auzit și pe astea, veri-cule ? Treaba mea! Am auzit la radio și am citit în ziar.

o bucată de vreme cei de la masa vecină au discutat despre altceva, iar Marku nu i-a mai urmărit. Involuntar, privirea i se îndrepta din cînd în cînd spre colțul în care ședeau șeful poliției și procurorul. o secundă i se păru că cei doi priveau chiar spre el. Presentimentul că va veni și ziua în care va fi anchetat de ei era atîtde

puternic, încât îi veni să se ridice, să
meargă la masa lor și să le spună: dacă
asta vreți, hai, n-o mai lungiți atâta. Ba
chiar ar fi putut da cu zarul, care dintre ei
să-l ia primul la întrebări. Nu i-ar fi

părut rău, sincer. Și nici nu i-ar fi trecut prin cap să se plîngă vreunui comitet pentru drepturile omului de la Helsuiki sau de la Tirana. În plus, era nespus de curios să le cunoască stilul de lucm. Nu credea că din noaptea în care Zeus îl interogase pe Tantal se schimbase prea mult în tehnica anchetelor. Deci, le stătea la dispoziție. Doar că ar fi putut să-i vină și lui rîndul. Și atunci, să nu se aștepte la menajamente. Artiștii sunt la fel de duri ca oricine. Dacă nu chiar și mai duri.

La masa de alături veniseră alții. Discuția despre un eventual război în Kosovo o aduseseră cu ei de afară. Spuneau că lup-tele vor izbucni cu siguranță în iama aceea, pentru că și așa se amănaseră destul. O ziceau cu atăta siguranță, încît doi dintre ei chiar păreau palizi și chinuiți de niște

răni invizibile.

Marku își zise că trebuie să se ridice și să plece din această cafenea ciudată. Nu merit asta, Doamne, își zise. Într-adevăr, nu merita ca libertatea, la care răvnise atăția ani, să i se înfățișeze sub forma

nebuniei.

Frigul de afară îi făcu bine. Pomise spre casă, dar picioarele îl duseră singure spre piața din fața Prnnăriei, în colțul în care erau lipite anunțurile mortuare. Le citi pe rînd, suspectîndu-le că ar putea fi truate. Era convins că numărul celor care

165

se declarau morți, ei fiind de fapt în viață, e din ce în ce mai mare. În urmă cu patru ani, un prieten din Capitală, aflat întămplător în B., îi spusese: dacă o să câștig destui bani, am de gînd să dispar pentru o vreme. Ori mă duc în Canada, ori mă declar mort. E mai bine așa...

Înainte de a ajunge pe strada lui, dădu o tură în jurul parcului. I se păru că la fereastra lui Zef se zărește o geană de lumină. Pași cu grijă, ca nu cumva haloul acela să dispară din cauza lui. Întoarse capul să vadă dacă nu cumva farurile vreunei mașini se oglindesc în ferestre. În momentul următor i se păru că zărește din nou luminița. Era mai curînd o sclipire palidă, probabil reflectarea slabă a famrilor vreunei mașini ce cobora pe șosea. Și care dispăru, de altfel, într-o clipită.

Acum era convins că o nouă specie de oameni, cei care trec din lumină în umbră, dintr-o lume într-alta și invers, se află răspîndită peste tot. Încă nu aveau un nume, dar asta urma să se rezolve cît de curînd. Li s-ar fi putut spune, de pildă,

„mort-viii" sau „vu-mortii".

Revăzu în minte privirea tăioasă a șefu-lui poliției. N-ar fi exclus să fie și el unul din specia aceea, își spuse Marku.

, Încercă apoi să-și amintească cu cine vorbise despre Tantal și despre furtul nemuririi, dar se surprinse răsînd de unul

166

singur. Dacă ar fi aflat de discuția aceasta, poliția secretă comunistă l-ar fi putut lua la ochi, mai cu seamă că „nemurire" și „nemuritor" erau două attribute care însoțeau de obicei numele dictatorului. Acum lucrul acesta nu se mai putea întîmpla. Acum l-ar fi putut bănuî, cel mult, că ar fi avut un amestec în jaful de la banca din B.

Contracapitolul al saselea

Canalul Otranto... Lumea.

Suntena o mulțime cei căzuți aici, majoritatea cu numele Sfintei Maria pe buze, alții, cu cel al lui Allah, lehova sau Budha.

Ucraineni, chinezi, moldoveni, kurzi, italieni și, desigur, albanezi.

În această ne-viață se pare că totul e sfîrșit și că nu se mai întîmplă nimic. Dar nu este așa. Nu există sfîrșit, după cum nici început nu există.

În abisul orb se întîmplă mereu cîte ceva. Copii care cad lin, cu părul transparent, luminat de o rază rătăcită cine știe de unde, ca o candelă marină. Ori trupuri care, cine știe cum, ușurate de carne, se ridică la suprafață precum nălucile, clătîndu-se în ritmul valurilor.

o mulțime de lucruri și de foste fințe, care se leagănă încoace și încolo: cărje de aluminiu, lăntișoare de argint, scăpate de pe vertebre topite, homosexuali, ochi de sticlă, lumănări, păpuși, pisici din port,

169

urmărite de umbra tigrului, căști de motociclist, o bucata din zidul Berlinului, pe care scrie „amintire de la Andi, refugiat", prezervative încrețite, ca niște piei de moluscă, dolari, cărți de psalmi, un disc de tablă cu semne de circulație, pantofi, cutii de detergent, abecedare și, în fine, o bombă neexplodată care face totul praf și pulbere.

După explozie, toată amestecătura asta — copiii cu păr de aur, cărjele, homo-sexualii, umbrele tigrului, semnul de circulație, lumănările, psalmii, anghilele, sticla de șampanie - începe o nouă viață.

o oglindă de bronz, mănătă încoace și încolo nu se știe de cine, poate de

moartea însăși, pentru ca-n bezna noastră să vedem nevăzutul, se strecoară încet printre noi.

Atunci, strigătul nostru, îndurare, îndurare, urlet și ocară, umple abisul de ape:

blestemul să cadă pe tine, Otranto! Usca-te-ai, ars și părjolit de soare, iar carele cu sare și otravă să-ți are adâncurile, acum și-n vech vecilor!

170

Capitolul al șaptelea

luda apăruse din nou în B. De data aceasta, singur. Petrecuse noaptea de vineri spre sâmbătă la hotel, apoi, după ce luase micul dejun, se închisese din nou în camera friguroasă. Se zvonea că numele scriitorilor dați de el pe mâna Securității vor fi publicate curînd în presă, alături de cele ale azilanților din Germania, ale căror familii din Albania avuseseră de pătimit tot din cauza lui.

Sâmbătă fusese văzut ieșind din oraș, cu un rucsac în spate. Vazîndu-l pe șosea echipat astfel, oamenii și-au închipuit că, după ce stătuse o vreme în Vest, își însușise obiceiul de acolo de a ieși la sfîrșit de săptămână la iarbă verde. Lucru cunoscut de acum în B., ceea ce-l făcuse chiar pe Cuf Kertolla să emită una dintre vorbele lui de duh: pe german, mai bine îl omori decît să-l ții în week-end închis în casă.

171

Ceilalți, care în ultimii ani se obișnuiseră să se mire de orice și căroră nici un proverb sau poem n-ar fi putut să le scoată din cap viermele îndoieli, și-au spus că ar fi mult mai bine să-și bea în grabă cafeaua, după care să se ducă să vadă cu ochii lor dacă ieșirea aceea în natură a lui luda avea vreo legătură cu obiceiurile moderne ale germanilor sau cu altceva.

Se întorseseră mai apoi cu o mină triumfătoare și anunțaseră că au avut într-adevăr dreptate, pentru că luda, așa cum și-au închipuit și ei, o promise direct spre muntele sub care se credea că se mai află ascunsă arhiva statului.

Așa care va să zică!

Cuvintele acestea, care cu puțin timp înainte ar fi avut un accent dramatic, fură

pronunțate acum cu un fel de regret. În jurul locului în care se bănuia că se află arhiva se învâртеau de la o vreme atâția oameni, încît lucrul acesta devenise mult prea banal.

După ce primul grup de căutători se risipise care încotro, o dată cu încălzirea vremii interesul pentru arhivă crescuse din nou. Se pare că de data aceasta a făcut senzație un grup de turiști germani, care-i dezamăgiseră cumplit pe copiii din cîtunul apropiat (ce-i supravegheau de la distanță), pentru că în loc să se dezbrace

și să facă dragoste în natură, cum se așteptau puștanii, au scos din saci câteva hărți și au început să se agite cu ele în mână, ca mușcați de streche. Atâta a fost de ajuns pentru a se trezi vechea curiozitate, ba chiar să se facă referiri și la începutul poveștii, la sosirea misterioasă, cu ani în urmă, a fostului șef al statului, abia numit în funcție.

Aproape în fiecare zi, dar mai ales la sfârșit de săptămână, în jurul locului unde era ascunsă arhiva se învârteau fel de fel de oameni: unii care pretindeau că sunt în picnic, indivizi din Tirana, susținând că veniseră să admire frumusețile mun-țelui, alții care se dădeau drept îndrăgos-țiți romantici, membri ai unor secte ciu-date sau geologi. O parte dintre ei erau gălăgioși și plini de viață, alții păreau căzuți din Lună, melancolici, dar erau și dintre aceia care plîngeau în liniște. Nu puteai să-i deosebești pe cei care veniseră cu speranța să ascundă ceva, de cei care doreau contrariul: să scoată ceva la lumină. Oameni cu ochelari și cu tenul fin, care-și abandonau într-o clipă zămbetul ceremo-nios și scoteau din bagaje uneltele de săpat, mascate sub cele mai ciudate înfățișări:

pachete de macaroane, bocanci de munte sau chiar viori.

Se mai spunea că de jur împrejur pământul fusese găurit și răscolit, deși

173

până la urmă s-a dovedit că asta nu era decât invenția unor gazetari.

Nu se mai ținea minte o asemenea vier-muială de pe vremea descoperirii noilor zăcămintе de crom, cînd albanezii aflaseră cu uimire că țara lor ocupă locul trei în lume la acest minereu. Amintirea acelor timpuri făcuse posibil un joc de cuvinte celebru într-un mare cotidian, care descria exact isteria ce cuprinsese orașelul de munte. În articolul „De la căutarea CRO-MULUI la căutarea CRIMEI”, ziarul spu-ne-a că demența care izbucnise pentru a doua oară în oraș se transmisese și altor localități din țară, acolo unde se bănuia că ar fi fost ascunsă arhiva de stat. În tinalul materialului, autorul se întreba:

a fost ascunsă, într-adevăr, arhiva secretă în B. sau în altă zonă? Dar dacă nici nu a existat așa ceva?

Tocmai sublinia ultima frază, cînd auzi, în spatele fotoliului pe care ședea, o voce de copil: „Domnule, domnule”.

Întoarce capul și zări un țiغانuș, unul dintre cei care cerșesc prin baruri. Căută ceva mărunțiș, i-l dădu, dar copilul nu

plecă, ci începu să gesticuleze cu mâinile.

— Gata, zise Marku. Nu-ți mai dau nimic.

Dar puștiul se apropie de el și-i șopti câteva cuvinte, pe care le înțelese cu greu: „o fată... la colț, la anunțuri”.

Marku îl amenință cu palma.

—Te cari sau vrei s-o încasezi? Spre uimirea lui, copilul nu se sperie.

— Nu te enerva, domnule, nu sunt codoș. Nevasta ta m-a trimis. Te așteaptă la colț.

Marku sări în picioare, plăti cafeaua și ieși aproape în fugă.

o zări de departe, așteptându-l chiar în colțul străzii, în fața afișelor de film.

— Iartă-mă că te deranjez, încep eu ea, înainte ca el să spună vreun cuvânt. E prima dată când vin la cafea după tine.

— Ce s-a întâmplat ? Hai, zi.

— Ninaic din ce ți-ar putea trece prin cap. Am mare nevoie de tine. E ceva urgent, de asta am venit aici.

— Spune odată!

—Nu pot pe stradă. o să vin diseară la atelier.

—Diseară? Adică, în seara asta? se miră el. Nu se întâlniseră niciodată noaptea, deși el visa de mult la așa ceva.

Fata dădu din cap,

—Diseară... chiar la noapte, cât mai târziu.

El credea că visează.

— o să te culci la mine ?

Răsufla precipitat.

— Te rog, nu-mi cere amănunte.

Avea multă durere în glas și el îi spuse: „Bine, bine, nu te mai întreb nimic”.

175

155

—Așa, deci, așteaptă-mă diseară, târziu, la atelier... chiar după miezul nopții...

Marku vru s-o întrebe: ce-i cu teatrul ăsta ?, dar expresia nespus de tristă a ochilor ei îl făcu să renunțe.

o însoți în tăcere. Strada era acoperită cu frunze uscate, care, în mod inexplicabil, le mai alinau suferința.

— Acum o să plec, zise fata. Făcu doi-trei pași, după care privi înapoi: lubitule, crede-mă, nu pot să-ți spun mai mult... când ne-om vedea, o să-mi dai dreptate.

El îi zămbi rece, apoi o urmări cu privirea cum se îndepărtează.

Când ne-om vedea, o să-mi dai dreptate, repetă cuvintele fetei.

S-ar fi așteptat ca creierul să-i înceapă să întoarcă pe toate fețele cuvintele ei, dar, spre uimirea lui, lucrul acesta, care se întâmpla pentru cele mai nesemnificative lucruri, acum întârzia să se producă. I se părea chiar că evenimentul din ziua aceea ar fi trebuit să aibă loc mai de mult, pentru că fuseseră destule împrejurări în care iubita lui ar fi putut

să-i spună: nu-mi mai pasă de nimic, vin diseară la tine.

Logica lui înșira în ordinea firească și fără grabă întâmplările care o împinseră să i se abandoneze astfel: fuga ei de acasă, pericolul ca fratele să se sinucidă, o sarcină, revenirea unchiului din cîtunul

176

lui, intervenția pentru ștergerea datoriei de sînge, viza care l-ar ajuta pe fratele ucigaș să se refugieze în Elveția. Mergea agale pe strada băntuită de vânt. Plopii dezgoliți îi aduceau o ușurare ciudată, la fel ca și frunzele uscate de pe jos.

Ce coșmar mai e și ăsta? se întrebă Marku, stînd în picioare în fața ferestrei și privind afară. Niciodată, așa nemișcat cum era, timpul nu i se conturase în imaginație sub înfațișarea unui mamut greoi. Pentru a-l face să se miște mai repede folosisese toate mijloacele posibile: se plimbase prin oraș, terminase cîteva treburi mărunte lăsate pe jumătate cu săptămăni în urmă, pictase, își împletise singur cîteva țigări, moțăise. Dar toate acestea nu numai că nu-l puseseră în mișcare pe mamut, ci dădeau chiar impresia că-l frânează și mai mult.

După căderea serii avu senzația că facuse o descoperire: așteptarea de zi nu era la fel cu cea de seară, iar aceasta nu avea nimic comun cu așteptarea de noapte. Avea să încerce acum partea cea mai dra-matică a așteptării, cea în care evenimen-tele se vor comprima, ca materia în nucleul unei comete, și aceasta era așteptarea de după miezul nopții.

Și, pentru că era pregătit sufletește s-o întâmpine, ea i se păru mai ușoară decît

177

crezuse. Un soi de moleșeală, pricinuită, se pare, de oboseală, îi dădu impresia că primele ore ale nopții trec foarte repede.

Cînd auzi pașii de afară, primul lucru care-i atrase atenția fu faptul că fata nu era singură. Ciudat, dar asta nu-l miră prea tare și, doar atunci cînd deschise ușa și văzu pe cineva stînd în întuneric, în spatele ei, fu tentat să spună: știam eu.

— Fratele meu, Angjelin, zise fata. Acum, Marku era sigur că știuse. Ba chiar, obrazul celui alt, supt, neras, semăna ca două picături de apă cu chipul pe care el și-l imaginase uneori. Firește că știuse. Așa după cum simțise că fata, la fel ca majoritatea albanezelor, înainte de a fi soție sau iubită, rămăne o soră credincioasă.

După ce închise ușa în urma lor, primul

lucru la care se gîndi fu să dea jos de pe perete nudul ei. Deși chipul fetei nu era terminat, își spuse că celălalt o s-o recunoască după sex. o să i-l recunoască, fără dubii... Poate că i l-o fi văzut... sau atins... în serile acelea de vară... Pastila pe care o luase, surprinzîndu-l, exact în toiul scandalului cu frate-său... O, Doamne, poate că luase pilula aceea mai mult ca să-și domolească zvăcnirile sîngelui decît de teama sarcinii.

—Luați loc, le spuse, iar în sinea sa înjură: drace! Scuzați-mă că am rămas ca la dentist, dar cred că înțelegeți...

— 0, sigur, facu fata. Și noi suntem la fel de șocați. Înainte de orice, eu și Angjelin îți cerem scuze pentru deranj.

— Nici vorbă, o întrerupse Marku. Ar fi vrut să-i spună că era normal să-i ceară lui ajutorul, dar, în secunda următoare, îi trecu prin cap că poate băiatul nu știa de relația lor, drept pentru care renunță.

Ca o salvare, Marku își aminti de sticla de coniac și, câteva minute, se ocupă de ea și de pahare.

— Marku, îi spuse fata, privindu-l tintă. Am venit la tine pentru ceva foarte important.

—Te cred, zise el.

Fata trase aer în plămâni. Pentru o clipă, Marku crezu că avea să vorbească doar ea. Probabil că ceea ce voiau să-i spună acum fusese întors pe toate fețele, analizat de zeci, poate chiar de sute de ori, în lungile ore când stătuseră întinși unul lângă altul.

Explicațiile fetei erau extrem de vagi. Lămuririle pe care le dădea nu ajutau la nimic, pentru că, în loc să facă lumină, ele semănau mai multă confuzie. Fratele său ucisese pe cineva în condiții absolut ciudate. Contrar a ceea ce credeau unii, omorul acela nu fusese înfăptuit sub influența vreunui susținător al vechiului *kanun*, cum era unchiul de la țară, de pildă. A fost o simplă întâmplare faptul

179

că rătăcirea lui din zilele acelea a coincis cu venirea bătrânului. Dacă, în locul lui, ar fi venit altcineva : un guru al unei secte japoneze sau tibetane, de exemplu, un mili-tant pentru cauza Kosovei, un integrist catolic irlandez, o organizație secretă pentru exterminarea dictatorilor, în căutare de adepți, și așa mai departe, soarta lui ar fi fost aceeași. În locul lor, deschisese ochii pe vechiul *kanun* și se lăsase influențat de el. Pentru el a fost, într-adevăr, o nenorocire faptul că vestea despre luptele din Kosovo a ajuns așa de târziu, după cum, la fel de mult, a întârziat și răs-punsul de la „Asociația tinerilor idealști”

din Tirana.

Tot la Tirana, în decursul primei călătorii din primăvară, băiatul suferise și primul șoc. Cutreiera, noapte de noapte, împreună cu verii lui, bar după bar și discotecă după discotecă. Nevroza i se instalase pas cu pas. Crezuse că discuțiile despre bani vor înceta odată și odată și ei vor mai vorbi și despre altceva. Totuși, în fiecare noapte, ele se repetau exasperant, măcinându-i nervii și acoperind totul. Sorăsa încerca să le justifice : este normal ca

după atâtea ani de sărăcie și mizerie oamenii să fie înnebuniți după bani. Dar el nu se lăsa convins. Atâtea lăcomie i se părea de rău augur. Într-o noapte n-a mai vrut să iasă în oraș. Și nici a doua zi. Eu

știu ce vrei tu, i-a spus soră-sa. Și-i pomenise despre „tinerii idealști”, cu doi dintre care se cunoscuseră întâmplător. În aceeași seară s-au întâlnit tusaltru la barul „Piazza”. După ce le-a ascultat în liniște programul, el a spus că trebuie făcut ceva mai mult. Un gest care trebuie să atragă atenția lumii întregi. Eroul lui preferat era cehul Jan Palach, cel care-și dăduse singur foc în zilele ocupației sovietice, și-și reproșa că nu putuse face nimic asemănător. În momentul răsturnării dictaturii avea 14 ani, iar în anii ce au urmat evenimentele au fost atâtea obscure, încât era greu să aderi la una dintre părți. Ar fi fost gata acum să adere la asociația lor și să facă tot ce i s-ar fi spus. De pildă, dacă le-ar fi adresat scrisori de amenințare miniștrilor și parlamentarilor corupți și dacă aceștia nu și-ar fi dat imediat demisia, el era gata să pună în practică amenințările, adică... să împuște pe oricare

dintre ei.

Cei doi au rămas cu gura căscată. I-au răspuns că nu se gândiseră la așa ceva, dar că o vor face și-i vor da un răspuns.

După ce s-a întors în nord, el a așteptat în zadar răspunsul lor. Avea privirea din ce în ce mai goală. Vorbea tot mai rar. Tocmai în momentul acela a venit și unchiul din satul lui de munte. La fel de dezamăgit ca și el. Lumea se strică.

181

Oamenii nu mai sunt oameni. Bărbăția și spiritul de onoare, despre care se crezuse că vor apărea din nou după căderea comunismului, le sunt din ce în ce mai străine albanezilor. Singura speranță stă în reînvierea bătrânului *kanun*. Tineri de onoare, floarea tineretului (nu cei care umpleau discotecile, desigur), aveau să se jertfească primii. Angjelin îl asculta fără să-i dea prea multă atenție. Nu avusese niciodată vreo simpatie deosebită pentru *kanun* și l-ar fi ascultat pe unchiu-său cu aceeași indiferență până la capăt, dacă printre cuvintele celuilalt, care curgeau ca pârăul de munte, nu ar fi fost câteva care să i se înfigă ca un cui în creier. Tineri de onoare, floarea neamului, nu se gândesc cum să câștige ceva, spunea el, ci sunt gata să facă chiar contrariul, să piardă totul.

Vorbele acelea îl scoaseră pe Angjelin din indiferența cu care ascultase până atunci. Iar unchiul povestea și povestea mereu, cu un entuziasm pe care nu i-l cunoscuseră până atunci, până când nepo-

tul l-a întrerupt cu o întrebare: familia noastră are de plătit vreo datorie de sânge ?

Din clipa aceea, cuvintele unchiului au devenit grele și aspre ca pietrele din culă. Da, există o datorie de plătit. Acesta era și scopul călătoriei lui acolo, în mijlocul iernii. Comuniștii le confiscaseră pășunea de vară și o parte din turme, dar de

datoriile de sînge nu se putuseră atinge. încercaseră, firește, la școală și prin ședințe, zi de zi, să le insufle tinerilor convingerea că trebuie să se jertfească pentru ideile lui Lenin, dar se știe cum s-a terminat toată povestea asta. Așadar, exista o datorie de sînge care trebuie spă-lată de familia lor și de obligația asta nu puteau scăpa nici ei, nici copiii și nici nepo-ții lor, în vecii vecilor.

Angjelin îl întrerupsese pentru a doua oară pe unchiu-său, cerîndu-i numele viitoareii victime, după care tăcuse pînă la sfîrșit.

îndată după omor, regretele începură să-l tortureze mai curînd decît se așteptase. Nu pusese geană peste geană nici în prima noapte și nici în cea următoare. În timpul nopții, revedea cravata bleumarin a celui ucis, în clipa în care omul se prăbușea la pămînt, iar cravata îi flutura în aer, ca și cum ar fi refuzat să ajungă pe pămînt o dată cu el. Angjelin visa de mult să aibă la gât o asemenea cravată și acum, cînd omul care o purtase nu mai era, i se părea că cravata aceea este deja a lui...

Toate aceste amănunte i le povestise soră-sii în lungile ore de după crimă. Așteptase un ordin de la „tinerii idealști” din Tirana și ordinul acela nu mai venise. Atunci, se supusese singurei autorități pe care o cunoștea, *kanun-livii*. îndată după

183

crimă, a înțeles că acționase greșit. Dar acum era prea târziu ca să mai îndrepte ceva.

în vreme ce fata îi povestea ce s-a întîmplat după omor, Marku și-i imagina pe cei doi frați discutînd alături, în pielea goală. Proaspăt spălați amîndoi, pregătiți de moarte, pe marginea gropii sau pe masa de autopsie. O, Doamne, își spuse, tocmai în clipele acelea au faptuit incestul.

La sfîrșit, fata îi dezvălui motivul pentru care veniseră la el. Se exprima din ce în ce mai tulbure. Fratele ei, damnat fiind de-acum prin această crimă, nu mai putea face nimic care să-i spele păcatul. N-ar fi putut să plece, de pildă, în Kosovo, unde începuseră luptele, pentru că era condamnat ori să se ascundă veșnic, ori să fie ucis de cei din neamul lui Marian Shkreli, ori, în fine, să fie arestat. în toate aceste situații, desfășurarea pe mai departe a *gjakmarrjei* nu putea fi împiedicată de nimeni și de nimic. Ascuns în munți, în spatele gratiilor sau sub pămînt, Angjelin nu avea nici o posibilitate de a opri mașina morții. în primele două cazuri, neamul Shkrelailor

putea ucide pe oricine din familia lui, iar dacă l-ar fi ucis pe el, ai lui preluau obligația de onoare de a omorî pe careva din familia vrăjmașă. Și astfel totul va continua ca în urmă cu patru sute de ani. Aceasta era și obsesia

lui cea mare : dorise să facă un bine, ceva util celorlalți, și-i ieșise pe dos. Iată de ce... ca să evite asta, el... adică ei (firește, împreună, își spuse Marku, trupul ei alb și trupul lui subțire, transparent, pe masa de autopsie), deci ei doi se certaseră o mulțime pentru că el, fratele, contrar a ceea ce credea ea, voia să se sacrifice. Și pentru că vechea lege nu admitea sinuciderea, el cerea sprijinul autorităților... Veniseră la el...

Marku vru să-i întrerupă: de ce tocmai la el ? Dar privirea îi lunecă spre cufărul în care-și ținea ascunsă uniforma... cea de ofițer de poliție... pielea de șarpe.

Desigur, își zise. Veniseră la el în calitate pe care o va avea... de adjunct al șefului de secție. Vecinătatea morții îi făcuse să intuiască primii cel mai mare secret al vieții lui. Descoperiseră ceea ce nu știa nimeni. Și, pentru ei, cealaltă lume a lui, împărăția în care el era ofițer de poliție, însemna acum totul.

Îi trebui o bucată de vreme pentru a înțelege ce voiau de la el. Singurul mod de a opri mașinăria morții, pe care nici moartea însăși n-o mai putea opri acum, era tot o mașinărie, cea a statului. Planul era simplu: tânărul avea să se predea poliției, iar tribunalul îl va condamna cât se poate de aspru... nu la cincisprezece ani de pușcărie, cum se întâmplă în cazul

185

răzbunărilor dictate de *kanun*, ci direct la moarte. Lucru pe deplin posibil acum, când legile sunt schimbate la fiecare două-trei luni, iar dosarele se plimbă în voie pe la Consiliul Europei. Deci, va fi condamnat la moarte și va fi executat, ca toți criminalii de rând. Singura lui pretenție este ca statul, în acest caz, să se constituie parte în *conflictul gjakmarrjei*, adică mâna care răzbună moartea lui Marian Shkreli. Băiatul știa că, în condiții normale, o ase-menea cerere ar fi părut illogică, dar, comparând cu ceea ce se întâmpla în ultima vreme, cu avalanșa de dosare albaneze de la Bruxelles și Strasbourg etc., etc. și, mai ales, cu insistențele Partidului Naționalist „Renașterea albanismului”, ca în noul cod penal să fie introduse articole din *kanun*, totul părea posibil. Așa că...

Marku își frecă templele cu podul palmelor, pentru că știa că asta este metoda cea mai bună pentru a-și pune sîngele în mișcare.

Așa că, prin intervenția statului în miezul evenimentelor, firul *gjakmarrjei* avea să se rupă. Familia băiatului (adică noi toți, zise fata, arătînd spre sine) o să-i cerem statului să ne plătească sîngele lui

(și arată spre frate-său), și nu neamului Shkrelailor.

După care continuară să argumenteze cât mai logic cu puțință. Această deplasare a *gjakmarrjei* într-o zonă nouă, necunoscută,

186

ar putea schimba totul din temelii. Statul este obișnuit cu conflictele. El poate duce un asemenea război mai ușor decât orice familie. Toată treaba este ca statul să accepte acest rol. Cu alte cuvinte, să declare condamnarea băiatului nu numai ca pe o pedeapsă de stat, ci și conformă *kanun-vilui*. În plus, în constatarea finală, aceea a procurorului și a medicului legist, sau în anunțul oficial din presă ar trebui scris chiar așa: statul albanez l-a împușcat pe Angjelin din neamul Ukailor, care a plătit astfel pentru sîngele lui Marian Shkreli, aflat în slujba statului.

Marku își prinse din nou tîmplele în palme. Cît timp fata vorbise, n-o întreprusese deloc. La sfîrșit, în locul întrebărilor la care se gîndise, nu-i veni în minte decât una, pe care o repetă de cîteva ori: adică, după părerea lor, statul trebuia să se facă părtaș la o crimă? Și, cînd fata îi dădu, de fiecare dată, același răspuns:

„exact, exact”, surprîmdea în ochii ei o lumi-niță rece, ca și cînd l-ar fi întrebat: ce e de mirare aici? De cînd e el, statul asta a făcut, a ucis. Tu știi cel mai bine acest adevăr.

Să fi fost altă dată, ar fi strigat: de ce eu? Dar acum era deja târziu. Se contorsionă tot și, chiar dacă nu rosti cuvîntul „firește”, acesta se putu citi în mișcarea aceea ca într-o figură de balet.

187

Firește.

De mult nu se mai uitaseră la ceas. Nu mai era mult pînă în zori, cînd Marku Gurabardhi le promise că va vorbi cu procurorul sau cu șeful poliției, ori, chiar mai bine, cu amîndoi.

Erau tustrei moleșiți de oboseală și de nesomn. Cînd se ridicară să plece, Marku se apropie de fereastră, privi afară și le spuse că poate era mai bine să aștepte pînă dimineață.

Îi instală pe amîndoi în patul lui, unde dormea destul de rar, iar el se întinse pe canapea. I se păru că le aude șoaptele o bucată bună de vreme, însoțite, din cînd în cînd, de oftaturi.

Cînd prima rază de lumină clipi la orizont, gîndul că ea luase pastilele anticoncepționale îl liniști și adormi instantaneu.

Cînd se trezi, văzu imediat că cei doi plecaseră. o bucată de vreme se învârti în jurul patului, unde i se păru că simte parfumul cunoscut al fetei, dar renunță imediat spunîndu-și că s-ar putea să găsească cine știe ce acolo.

Afară era o zi frumoasă. Procurorul nu era de găsit. Pe șeful poliției îl întâlni însă cînd ieșea de la el din birou. Mă gîndeam eu că o să ne întălnim odată și odată, îi spuse ofițerul zămbind. Marku nu era mirat. Gîndul că și celălalt știusc... ba chiar așteptase această întălnire, i se

păru firesc. Hai, vino cu mine undeva. Pe drum o să vorbim despre plîngerea ta.

Că nu era vorba de nici o plîngere Marku ar fi vrut să-l lămurească, dar celălalt nu-l lăsă să spună nimic. Urcînd în mașină, îi mărturisi cît de mult îi place să se afle în compania artiștilor. Și, ca dovadă, îi arătă o revistă literară aruncată pe canapeaua din spate a mașinii. După care se aplecă la urechea șoferului și-i spuse locul în care trebuia să ajungă.

— N-o să te plictisești, se întoarse apoi spre Marku. Din contră, cred că o să te distrezi.

Asta-mi mai lipsea, își zise acesta. Asta-mi mai lipsea acum, să asist la vreo arestare. Măcar să fi început ziua altfel.

— Deși sunt groaznic de ocupat, încerc să mai citesc și eu, urmă celălalt. Firește, unele chestiuni mai modeme nu le prea înțeleg. Uite, de exemplu, sunt cîteva poezii în numărul ăsta al revistei pe care, cum să spun... Aș fi vrut să-ți știu părerea despre una dintre ele, unde e vorba despre Luxemburg.

Marku răsfoi publicația ca să găsească poezia. La un moment dat izbucni în răs.

— Vezi ? facu șeful poliției. Te apucă și pe tine răsul. Adică e acolo ceva ce nu merge, nu?

—Așa e, zise Marku.

—Citește-mi, te rog, primele două rînduri. Vreau să le aud din gura ta.

189

Marku îi făcu pe plac.

„Voi veni îmbrăcat în mantaua amurgului. Ca preservativ voi folosi harta Luxemburgului.”

Răseră împreună o bucată de vreme. Șeful poliției spuse apoi că nu este sigur, dar crede că versurile acelea pot fi ofensa-toare pentru un stat, cu atît mai mult pentru unul care e membru al Uniunii Europene, cum e Luxemburgul. Marku ridică din umeri. Uite la ce mă refer, zise celălalt. Bine-bine, vii tu acum și spui că folosești harta Luxemburgului sau a Danemaricii ca preservativ, da' ce te faci dacă apare alt nebun și zice că-ti folosește harta ta, adică a țării tale, să zicem, drept... țucal? A naibii treabă, nu? Țara vultu-rilor... oală de noapte...

Marku răsă din nou.

Mașma ieși din oraș și o luă spre munte. Marku se stăpănea cu greu să nu întrebe încotro se îndreaptă. Avea impresia că, cu cît vor ajunge mai departe de oras, cu atît mai ușor îi va fi să discute despre problema lui.

în fine, opriră într-o poiană.
— Ce frumoasă e natura, nu ? zise
ofițerul. Ți-am promis că n-o să te
plictisești.
Coborî primul din mașină și privi de
jur împrejur. Șoferul deschise
portbagajul,

scoase de acolo o pătură și două sticle cu apă și le puse lângă ei.

Se așezară ca pentru picnic. E frumoasă natura, orice ai spune, zise șeful. Scoase apoi un binoclu din geantă și își făcu de lucru o bucată de vreme cu el.

— Trebuie să supraveghez ceva, zise și puse binoclul la ochi.

Ce mai poliție, se miră Marku. Ce-o putea supraveghea în pustietatea asta, numai Dumnezeu știe.

— Vrei să te uiți și tu ? îl întrebă celălalt, întinzându-i binoclul.

Marku îl luă și se întoarse cu el în direcția în care privise șeful poliției. Stăncile se apropiară cu o viteză amețitoare. 1 se păru că vede răpa cu tufișuri în care bănuia că se află intrarea în arhiva secretă. Își aminti de sexul fetei. Apoi, de șeful statului, care venise aici chiar în ziua în care fusese numit.

Ardea de nerăbdare să știe mai multe despre povestea aceea. Totuși, își jură în sine să nu va întreba nimic înainte de a discuta despre problema lui.

Îi întinse celuilalt binoclul, repetându-i cuvintele cu un sentiment de vinovăție:

frumoasă e natura! 1 se păru că omul îl privește cu suspiciune. Frumoasă e natura... Așa de naiv să fie să nu bănuiască nimic ? se întrebă Marku. Poate ar fi mai bine să-i pună câteva întrebări. Despre

191

hoții de la bancă, de exemplu. Ba mai mult, ca să pară cât mai flresc, ar fi putut să-l întrebe dacă nu le urmărea chiar acum mișcările ?

Era hotărât să-i pună această întrebare imediat ce ar fi lăsat binoclul de la ochi.

Dar, când se întâmplă lucrul acesta, ochii șefului i se părură nespuse de străini, ca și când și-ar fi lăsat toată vioiciunea de adineauri în sticlele binoclului. O fi văzut ceva acolo, își spuse Marku. Ceva ce n-ar fi trebuit văzut. Altfel, de unde această oboseală și această tristețe?

— Dacă nu greșesc, voiai să-mi spui ceva, zise șeful poliției.

Înainte de a deschide gura, Marku trase aer adânc în plămâni. Celălalt îl ascultă fără să-l întrerupă. Clipi de câteva ori din ochi, apoi îi holbă peste măsură, după care clipi din nou. Hm, ia te uită, spuse în cele din urmă și duse iarăși binoclul la ochi.

O bucată de vreme rămase așa. Ia te uită, facu din nou, ca și când ceea ce vedea l-ar fi mirat din cale afară.

— Nu vreau un răspuns pe loc, zise

Marku. îmi dau seama și eu că este ceva ieșit din comun. Vă cer încă o dată scuze.

— Bineînțeles, răspunse celălalt. Marku ar fi dorit să dezmoștească atmosfera aceea cu o discuție simplă, optimistă,

lejeră. Singurul lucru de care se temea era ca nu cumva celălalt să-i refuze cererea cu un „nu” răspicat.

În vreme ce-și storcea creierul pentru a găsi un subiect mai puțin dramatic, de pildă ceva ce citise în presă despre experiența poliției din New York și cum ar putea profita de ea polițiștii albanezi, se trezi că-i spune cu totul altceva și anume că, după capul lui, drumul parcurs de ome-nire pînă în momentul acesta a fost complet greșit.

Șeful poliției îl asculta cu mare atenție. Tămpitule, se apostrofă Marku. Acum ți-ai găsit să faci filosofie.

—Pot să mă mai uit prin binoclu? întrebă brusc, ca pentru a mai drege busuiocul.

Celălalt nu avu nimic împotrivă.

— Dacă vezi ceva mai ciudat, spune-mi. Eu o să ațipesc nițel.

Marku luă binoclul cu o mișcare smucită. N-ar fi crezut că totul putea fi atât de firesc.

Îl puse apoi la ochi și îl îndreptă, la fel ca prima oară, spre stânci. Acestea se cutremurară la început spre stînga, parcă pentru a-și scutura zăpada de pe umeri, apoi spre dreapta, pînă ce se mai stabilizară oarecum. Grohotișurile păreau totuși la fel de sălbatice, de reci și de neprietenoase ca la început. Dacă vezi

193

ceva mai ciudat, spune-mi, repetă în sinea sa cuvintele șefului. Celălalt dormea, ceea ce însemna că Marku s-ar fi putut crede într-adevăr în momentul acela adjunctul său. Schimbarea din felul cum respira și-și umfla nările mărturisea că așa și e. În realitate, totul i se părea ciudat acolo, pe stânci, începînd cu fulgii de zăpadă care coborăseră din cer și acopereau acum totul.

De unde vine acest sentiment imens de culpabilitate, răspîndit peste tot, o, Doamne? se întrebă el. La un moment dat i se păru că știe de unde vin toate acestea. De la răpile întunecate pe unde se pătrundea în arhivă. Semănînd atîtde mult cu sexul femeii și răspîndind departe, departe sentimentul acela de vină generală. Fata îl înșelase cu siguranță cît timp stătuse la Tirana și după aceea cu... frate-său. Apucă binoclul cu amîndouă mîinile, pentru a le opri tremuratul. Avea credința că, dintr-o clipă într-alta, va desco-peri întregul mister. Era convins că malul acela îngust era punctul pe unde se putea pătrunde sub pămînt. Pe toată suprafața pielii umane sunt numai două puncte, ochii, prin care imaginea universului i se poate strecura în trup. Și

globul pământesc tre-buia să aibă un loc
de trecere asemănător, prin care să te
poți coborî în cealaltă lume. De mii de ani,
oamenii o caută și nu reușesc

194

s-o găsească. Și-l imagină pe Odiseu tăind o oaie, cu trei mii de ani în urmă, încredințat că mirosul și culoarea singelui îl vor ajuta să descopere intrarea pe tărâmul celălalt.

Sforăiturile șefului păreau că vin de departe. Marku se sprijini pe coate pentru a ține mai bine binoclul.

Tușișurile din răpă se zgâlțăiau ca bătute de un vânt misterios. Totul era în așteptare, o așteptare mai rea ca un coșmar. Sentimentul acela de vinovăție putea să se materializeze și să apară dintr-o clipă într-alta, iar Marku se temea că ar fi putut ațipi și el și pierde spectacolul.

Nu dormi, își porunci singur. Mai fii atent un pic. o asemenea șansă vine o dată în viață.

Și uite că nu așteptase degeaba. în depărtare începu să se zărească ceva. În locul hoților de la bancă, apăru, însă, un șir de mașini oficiale. Când prima mașină, lungă și neagră, opri, în locul dictatorului albanez coborî altcineva. După sprâncene îl recunosc pe președintele ms Brejnev. Imediat după el apăru germanul Ulbricht și, în urma lui, alți doi, cu plastroane albe la gât, ca și când s-ar fi dus la bal.

Toți vor același lucru, își spuse.

Era sigur că președintele albanez, deși mai fusese o dată aici, avea să revină. Nu renunța el așa ușor la arhiva secretă.

195

Și apăru, într-adevăr, cu o întârziere voită, care în realitate nu era altceva decât contrariul ei, adică ajunsese de fapt înainte de vreme, ceea ce încerca să prezinte pe dos, la fel cum avea și numărul la mașină, pus invers. Mare șmecher, își spuse Marku.

Un timp, peisajul a fost pustiu. Apoi, un norișor străveziu de praf sau de petale de trandafiri, nu se deslușea prea bine, anunță apariția cuiva. Era o caretă neagră cu roțile subțiri, din care coborî greoi un om. la te uită, ia te uită, își zise Marku. Era Oedip rege în persoană, care o porni legănându-se înainte, rotindu-și în toate părțile găurile goale ale ochilor.

lată-te, în sfârșit, vru să strige Marku și, într-o secundă, pricepu de ce nu se mirase cîtuși de puțin de sosirea lui. îl așteptase, precum se vede, din capul locului.

Print ghinionist, își spuse. Tu, singurul dintre toți ucigașii celebri care te-ai căit într-adevăr. Singurul ghinionist și norocos în același timp.

Îl sufoca un sentiment de duioșie și începură să-i tremure mâinile, drept pentru care imaginea din lentilele binocului fu gata-gata să se răstoarne cu josul în sus. Iși dădea seama ce mult

suferă celălalt după cum își rotea fruntea
cu orbitele pustii în toate părțile. Ar fi
vrut să-i spună ceva ce tocmai îi trecuse
prin cap, dar nu știa

în ce limbă să-i vorbească. Personaj enigmatic, de ce ai mărturisit o crimă ce nu era a ta?

Era convins că ştiuse dintotdeauna ceea ce abia acum îi străfulgerase conştiinţa:

Oedip nu-şi ucisese tatăl. Şi nici nu se culcase vreodată cu maică-sa. Erau fapte imaginare, înfăţişate ca şi când ar fi fost reale din clipa în care el a devenit tiran.

Marku îşi simţi creierul zvâcnind. Orice tiran este un potenţial criminal în serie. În ziua în care îşi pune coroana pe cap, crimele lui neînfăptuite încă trec din spaţiul virtual în cel real ori în trecut, pentru a-şi găsi în cele din urmă un adăpost sigur în pantecele mamei.

Departe, în răpa cu tufişuri sălbatice, Oedip continua să-şi agite orbitele negre ale ochilor. Tiran orb, îi strigă Marku, tată şi fiu al crimei, ce vrei să vezi cu găurile alea?

Băţul regelui scutura mai departe tufişurile, căutînd, se pare, despicătura miste-rioasă de unde ieşise din greşeală şi pe unde trebuia să dispară din nou în neant...

Peste o săptămână, Marku Gurabardhi primi răspunsul comun al procuraturii şi poliţiei. Statul albanez nu era de acord să se implice în aplicarea *kanun-ulw*. Printre argumentele invocate în adresă se afla un document al Consiliului Europei, abia

197

sosit de la Bruxelles, care avea legătură, pare-se, cu problema în discuţie.

Marku citi răspunsul de cîteva ori. Rămase o bucată de vreme cu ochii pironiţi pe cuvîntul „Europa”, care, din cauza concentrării, începu să tremure, apoi să-şi dilate conturul, cît pe ce să dispară pentru totdeauna.

Ca şi când ar fi auzit un zgomot ciudat, Marku îşi ridică privirea. Cerul era de o pustietate şocantă. Ştiuse că goliciunea are o forţă teribilă, dar era pentru prima dată cînd îi simţea toată tristeţea. Norii spănzurau îngheţati, iar păsările se ascun-seseră şi ele. Aşa trebuie să fi fost sfârşitul sau începutul acela de anotimp, cînd zeii, după cum spune legenda, părăsiseră pămîntul. Cerul se întindea nesfîrşit, sfă-şiat de tristeţe, orfan, după plecarea lor.

Cine ştie de ce, în clipa aceea pictorului îi veni să plîngă.

-KaTiim-ul sau obsesiile unui mare scriitor

În septembrie 1990, când Kadare s-a stabilit temporar - cum avea să declare el însuși - la Paris, presa de la Tirana a comentat că, departe de Albania, cunoscutul scriitor va fi în artist terminat. Corul contestatarilor a cuprins nu numai activiști și scriitori de partid, cum se obișnuia și pe la case mai mari, ci autori consacrați, cu operă, amici literari și prieteni de suflet ai scriitorului. Intervievat de marile gazete europene, Kadare a declarat, în zilele acelea decisive pentru el ca om și scriitor, că, prin gestul său, a vrut să pună umărul la dispariția de pe scena istoriei a comunismului albanez și să sprijine instaurarea democrației. În anii următori, după ce scandalul s-a mai calmat, a devenit evident că previziunile sumbre ale presei aservite ultimului conducător comunist, Ramiz Alia, aveau să se dovedească false. Ismail Kadare și-a continuat scrisul, cu o serie lungă de romane inspirate, mai toate, din realitatea albaneză, cu câteva volume

199

biografice sau de comentarii politice. *Florile înghețate din martie* este unul dintre acestea.

Acțiunea romanului se desfășoară într-un orașel albanez din nord, în zilele noastre. Atmo-sfera din Albania anilor '90 este uluitoare de asemănătoare cu cea din România anilor noștri. Peste o societate care mai păstrează încă cicatricile comunismului, se suprapun elemente de tip nou: *hold-up-urile* spectaculoase, delegații ale Uniunii Europene, trupe NATO, firme private prospere, prostituție, mașini de lux. Eroul romanului, tânărul pictor Marku Gurabardhi, se vede martorul din ce în ce mai uluit al unei serii de întâmplări care zguduie din temelii orașelul în care trăia. Mai întâi, atacul banditesc asupra băncii din localitate, atac copiat parcă din filmele americane cu gangsteri, apoi o crimă ciudată, al cărei sens le scapă, la început, tuturor. Ca o pasăre neagră, mistarul plutește peste localitate.

Desfășurarea ulterioară a evenimentelor scoate la iveală un pericol

mortal, aflat încă în fază latentă: redeşteptarea *kanun-uîui*. Iată, aşadar, că, pe fondul transformărilor care tind să modernizeze societatea albaneză, se trezeşte un monstru pe care oamenii păreau că l-au uitat: străvechii cod cutumiar şi „ven-deta” acestuia, secţiunea sa cea mai cumplită, *gjakmarrja* (răzbunarea sîngelui). Această vendeta specifică zonelor înapoiate din nordul Albaniei, interzisă vreme de cinci decenii de regimul comunist, începe să facă primele victime. Directorul Casei de cultură din oraş,

Marian Shkreli, este împușcat chiar în fața propriei locuințe de un asasin necunoscut. Dez-legarea misterului acestui asasinat pune pe jar poliția și procuratura din localitate. La cafenea, oamenii fac cele înai nebunești supo-ziții. Orașul fierbe. Ziarele avansează ipoteze din ce în ce mai fanteziste. În cele din urmă, rezolvarea cazului vine de la sine: se constată că șeful culturii micului orașel a fost ucis în contul unei „datorii” de sânge vechi de cinci-zeci de ani, pe care familia sa din munți o avea față de o altă familie. Numai că - constată Kadare - reluarea practicilor tribale nu mai poate respecta vechile rețete. De ce ? E simplu:

o societate modernă nu poate conviețui cu ele. Ritualurile nu sunt duse pînă la capăt, gesturile sunt anemice, cu un aer de provizorat, în fine, totul este făcut pe ascuns și pe jumătate. „Mai bine fără *kanun*, decît cu un *kanun* ciun-tit”, exclamă un personaj, atunci cînd realizează incompatibilitatea dintre vechiul cod cutumiar și realitățile sfîrșitului de secol XX. De aici și deruta care-i încearcă pe cei care caută și, doar rareori, găsesc răspunsuri la toate aceste întrebări.

Ce este acest înfricoșător *kanun*, s-ar putea întreba cineva, cum s-a născut el într-o societate europeană și, mai ales, cum funcționează ? Care-i este mecanismul ? Înainte de toate, trebuie spus că dreptul cutumiar țărănesc are tradiții vechi în Albania. *Kanun-vX*, ca sinteză a sa, reprezintă expresia cea mai pură și mai unitară a acestor legi; el a reglementat, secole

201

la rînd, viața social-economea a comunităților albaneze, mai cu seamă a celor din nord. În funcție de regiunea în care opera, au existat:

Kanun-ul lui Leka Dukagjini, *Kanun-vil* Munților (o variantă mai restrînsă a primului), *Kanun-ul* lui Skanderbeg și *Kanun-vA* Luberiei. Dintre toate, cel mai important a fost însă cel al lui Leka Dukagjini (reprezentant al familiei feudale Dukagjini, din nordul Albaniei), în special datorită zonei întinse în care își exercita autoritatea. La început, *kanun-ul* s-a transmis din generație în generație pe cale orală. Cel care a strîns într-un volum unic preceptele codului și le-a pus în circulație europeană a fost intelectua-lul albanez Kostandin Gjecovi (1873-1929).

Așadar, ce este *kanun-uî* și cum acționează el într-o societate europeană? Aceste între-bări l-au obsedat, vreme de decenii, chiar și pe Kadare. Din aceste obsesii s-au născut câteva dintre cele mai bune cărți ale sale : *Kostandin*, și *Doruntina și Aprilie spulierat*. Prima nuvelă, scrisă în 1979, narează împrejurările tragice în care s-a produs geneza *kanun-vAw*, ba chiar mai mult, îi justifică necesitatea. Codul moral la care se referă unul dintre personajele centrale ale prozei, căpitanul Stresi, va fi, în epoca feudalismului timpuriu, un element progresist și de stabilitate pentru comunitățile de munteni din nordul Albaniei. Și, în egală măsură, unul dintre pilonii esențiali ai rezistenței lor. Ne aflăm într-o Albanie amenințată de invazia otomană. „Arberul se află dinaintea unor mari drame”, spune autorul prin gura

personajului amintit. Pentru a rezista pericolelor care apar la orizont, vechile structuri statale sunt insuficiente, pentru că-i sunt străine omului, impuse din afară. Este nevoie de un nou liant național, de o „nouă orânduire”, în care individul să se autodisciplineze și toate formele statale de opresiune să se mute în interiorul lui. Numai printr-o astfel de educație dură, rigidă, dar acceptată liber, explică în continuare Kadare, poporul albanez va reuși să înfrunte pericolele ce-i sunt destinate de istorie. Așa, crede el, a apărut și s-a răspândit *kanun-vX*. Opt sute de ani mai târziu, în deceniul al patrulea al secolului XX (perioadă la care se referă *Aprilie spulberat*), *kanun-ul*, cu preceptele sale medievale și, mai ales cu partea referitoare la *gjakmarrje* ajunsă la un maximum de precizie și eficacitate, izolează și ține în afara civilizației zona muntoasă din nordul Albaniei. Aici, unde forța statului e mult diminuată, singura autoritate în stare să organizeze viața comunităților rurale este *kanun-vA* și reprezentantul său suprem, Prințul din Orosh. Drama tânărului mun-tean Gjorgu, povestită pe larg în nuvelă, merge paralel cu analiza pe care scriitorul o face străvechiului cod.

Iată, însă, că istoria a curs peste Albania la fel ca peste toți și toate, lăsând urme greu de șterș și de uitat. A venit războiul, apoi regimul comunist și, în fine, democratizarea din anii '90. Cu trecerea anilor, *kanun-vA* a îmbătrânit și el. Dar este încă viu. Și poate face victime, în anul 2000, la fel ca în urmă cu

203

trei, patru sute de ani. Marian Shkreli, directorul Casei de cultură din B., este una dintre ele. Și totuși, lucrurile nu mai sunt ca la început. După înfăptuirea omorului ritual, nimeni nu înțelege nimic din ceea ce s-a petrecut sau urmează să se petreacă: nici ucigașul, nici familia victimei și nici comunitatea. De aici se naște, de fapt, dramatismul din *Florile înghețate din martie*. Să vedem, însă, cât de adânc pătrunde în realitatea albaneză cartea lui Kadare. Trebuie spus mai întâi că preceptele nescrise ale *kan.un-ului* și-au reintrat, după 1990, în drepturi, ca și când perioada de cincizeci de ani de

prohibiție dictată de comu-niști nici n-ar fi existat. In zona muntoasă din nordul Albaniei și în Kosovo vendeta operează și astăzi. o vendetă degenerată, castrată de atributele bărbăției care-i dădea, la origine, demnitatea. Informații de ultimă oră din Albania semnaleză includerea în cercul *gjakmarrjei* a copiilor, uciși în locul celor maturi, sau a femeilor și fetelor tinere, ca purtătoare de armă în familiile în care partea bărbătească a fost exterminată. „Inacceptabil, ar murmura bătrânii habotnici de la țară. Decît așa, mai bine lipsă.” Fenomenele respective au alarmat puterea centrală de la Tirana, care a trecut la confiscarea armelor de la populație și a cerut bisericii să se implice în eradicarea lor. Nu de mult, în decembrie anul trecut, președintele Albaniei, Alfred Moisiu, îi mulțu-mea Papei Ioan Paul al II-lea pentru ajutorul dat statului de preoții catolici, care au încercat să lămurească populația din nord asupra

pericolului pe care-l reprezintă *kanun-vil*. Mai mult chiar: autoritățile și intelectualii din zona muntoasă a Platoului și din Kosovo au regizat așa-numitele ceremonii de „împăcare a sîngelui”, în cadrul cărora familii întregi au pus punct vendetei. Și totuși, fenomenul nu a fost eradicat, continuînd să fie prezent în zonele de munte.

Kadare a fost învinuit, atîtînainte de 1990, cît și după, că în opera sa a scos pe tarabă senzaționalul *kanun-v|w.* Că ar fi exacerbât fenomenul *gjakmarrjei*, expunîndu-l dinain-tea europenilor ca pe o trăsătură esențială a albanezilor. Coborîndu-și, în felul acesta, cona-ționalii cu cîteva trepte pe scara civilizației și descriindu-i ca pe niște indivizi setoși de sînge și primitivi. Nimic mai greșit, din moment ce însuși președintele statului recunoaște public pericolul reprezentat de *kanun* și ia măsuri dure împotriva celor implicați. Romanul pe care-l aducem în fața cititorilor români, *Florile înghețate din martie*, demonstrează exact con-trariul. Arătîndu-ne un Kadare apăsător de tris-tețe, sentiment care se accentuează pe măsură ce înaintăm spre final. Un final pesimist, în care nu există nici o fărîmă de speranță. Desele plecări din realitate ale personajului Marku Gurabardhi nu fac altceva decît să accentueze starea depresivă, atingînd uneori maladivul, a unei societăți măcinate de boli vechi și noi. Ducînd la un fatalism care, une-ori, nu ne este nici nouă străin.

Marius

Dobrescu 205

Cuprins

Capitolul		
întăi.....	7	
Contracapitolul		
întăi.....	21	
Capitolul		al
doilea	45	
Contracapitolul		al
doilea	71	
Capitolul		al
treilea	79	

Capitolul		al
patrulea	97	
în loc de contracapitol.		
Febra	115	
Capitolul		al
cincilea.....	121	
Contracapitolul		al
cincilea.....	143	
Capitolul		al
şaselea	157	
Contracapitolul		al
şaselea	169	
Capitolul		al
şaptelea	171	
Kanun-uZ sau obsesiile unui		
mare scriitor (Marius Dobrescu)		
		199